

Materialitet, erindringer og emotioner

- *En autoetnografisk og psykologisk teoretisk undersøgelse af relationen mellem subjekt og materialitet*

Speciale i Psykologi

Roskilde Universitet Juni 2020

Anna Bjerning Berg Andersen

Studienummer: 52736

Vejleder: Tine Jensen

Studieordning 2017

Antal anslag: 179271

Abstract:

The thesis 'Materiality, Memory and Emotion – *an Autoethnographic and Theoretical Study of the Relationship between Subjects and Materiality*', concentrates on exploring a phenomenon that includes how materiality, memory and emotion are connected in the subjects everyday life. This thesis argues that the phenomenon is an everyday life phenomenon, where presence of materiality can evoke memory and emotions, because of the inseparable connection between materiality and subject. One of the main assumptions of the thesis is that, due to the absence of a concept of materiality in the subject of research, the established field of psychological theory cannot fully comprehend or explain the phenomenon. To explore the phenomenon, it will be necessary to question the established field of psychology, and how it describes and explores the relationship between subject and object. The thesis distances itself from the large branch of theories that draws inspiration from the cartesian dualism that separates subjective processes and materiality in a stimuli-response relation. The thesis argues that subjects cannot be separated from their surroundings, and therefore it is problematic that the psychological field isn't able to fully understand or analyze how the physical surroundings and subjective processes are intertwined. In reality no human lives are separated from materiality, so how can it be scientific to study psychology as if they were?

The aim of the thesis is to lay the groundwork for a psychological comprehension of the relationship between subjective internal processes as memory, emotion and materiality. The main question the thesis seeks to answer is: *How can we comprehend the relation between materiality, and memories and emotions, where the presence of materiality is of significance to memories and emotions of subjects?*

The thesis generates:

- 1) empirical knowledge of the phenomenon where materiality, memories and emotions are connected, how it happens, and how it appears for the subjects. The aim is insight into how and why materialities are significant, when they evoke memories and emotions in subjects.
- 2) theoretical knowledge of the phenomenon, of the theories' abilities and limits in comprehending the phenomenon, and the relationship between materiality, and the inner processes of subjects in general. This forms the basis for philosophical discussions

- 3) a starting point for further work on a nuanced psychological concept of materiality that can create a theoretical basis for comprehending the phenomenon and discuss how a concept of materiality can be included and formulated in psychological science.

The thesis is based on phenomenological, pragmatic, eclectic and abductive approaches.

The empirical findings are derived from a fusion of narrative and analytic autoethnographic approaches of self-observation and method. The aim in the autoethnographic work, is to observe and comprehend the *relationship* between materiality, memory, and emotion as it shows in everyday life. The phenomenon observed takes form as an autoethnographic novel called *Heirlooms (Arvestykkerne)* concerning my experiences in relation to my grandmother's home during the time of her death, and the heirlooms she left me.

The thesis explores and utilizes three psychological perspectives, which put themselves in the fields of Cultural Psychology, Activity Theory and Ecological Psychology, that argue that subject and object cannot be separated in psychological research. The theoretical framework is based on Michael Coles' concept of artefacts (2003), Alex Gillespie & Tania Zittoun's concept of imagination (2016), and James J. Gibson's theory of affordance (1986).

The analysis of the phenomenon is divided into three parts – one for each theoretical perspective. Each part of the analysis follows the ontology and epistemology of the respective theoretical perspective. This is done to create transparency of the differences between the perspectives, their abilities, and restraints in comprehending the phenomenon. Additionally this is done to integrate the theories and the empirical findings in a new and nuanced psychological definition of materiality.

The final findings indicate that the three perspectives are not able to fully comprehend the phenomenon. In the concluding discussion, the thesis conveys a new view on the relationship between the subjective processes, memory, emotion and materiality, based on the phenomenon as depicted and the analysis of the three theoretical perspectives. This new view reveals itself in a nuanced psychological concept of materiality that unfolds itself in three major themes; The physical materiality, The Social element and The Subjective element.

The nuanced psychological concept of materiality has formed the basis for further discussion on, how we can include and define a concept of materiality in psychology and continuously develop the study of psychology, wherein materiality as a part of the subject of matter.

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1: Indledning	1
1.1 Den undersøgte problemstilling - materialitet i psykologisk videnskab	2
1.2 Problemformulering	5
1.2.1 Formål med undersøgelsen.....	5
1.3 Teoretisk positionering og afgrænsning	6
1.3.1 Afgrænsning fra subjekt/objekt dualisme	7
1.3.2 Positionering i et psykologisk felt	7
1.3.3 Anvendte teoretiske perspektiver i specialet.....	9
1.4 Begrebsafklaring:.....	10
Kapitel 2: Overordnet fremgangsmåde	11
2.1 Videnskabsteoretiske refleksioner og fremgangsmåde.....	11
2.1.2 Fænomenologisk tilgang - spørgende og nysgerrig.....	11
2.1.3 Pragmatisme.....	12
2.2 Overordnede metodiske tilgange	12
2.2.1 Eklektik.....	13
2.2.2 Abduktion	14
Kapitel 3: Indsamling af empiri	14
3.1.1 Hvorfor autoetnografi?.....	15
3.2 Analytisk og narrativ autoetnografi	17
3.2.1 Narrativ autoetnografi.....	17
3.2.2 Analytisk autoetnografi.....	18
3.3 Introduktion til empirien - fusion af de to perspektiver.....	18
3.4 Den autoetnografiske tekst:	21
3.4.1 Arvestykkerne	21
Kapitel 4: Valg af teori og analysestrategi	24
4.1 Specialets teoretiske ramme.....	24
4.1.1 Affordanceteori	25
4.1.2 Imagination.....	25
4.1.3 Artefaktbegreb	25
4.2 Analysestrategi.....	26
4.3 Refleksioner over min 'dobbelte rolle' i analysen.....	27
Kapitel 5: Teori & Analyse	28
5.1 Affordanceteori - James J. Gibson	28
5.1.1 Affordance	29

5.1.2 Analyse med udgangspunkt i affordanceteori	30
5.1.2 Delkonklusion - Affordanceteori	36
5.1.2.1 Kritiske refleksioner over teori og analyse	36
5.2 Imagination - Alex Gillespie og Tania Zittoun.....	37
5.2.1 Imagination.....	38
5.2.2 Analyse med udgangspunkt i imaginationsteorien.....	41
5.2.3 Delkonklusion Imagination	45
5.2.3.1 Kritiske refleksioner over teori og analyse	46
5.3 Artefaktbegreb - Michael Cole	46
5.3.1 Artefaktbegreb.....	47
5.3.2 Analyse med udgangspunkt i artefaktbegrebet	50
5.3.3 Delkonklusion artefaktbegreb	59
5.3.3.1 Kritiske refleksioner over teori og analyse.....	59
Kapitel 6: Konkluderende diskussion.....	61
6.1 En empirisk begribelse af fænomenet.....	61
6.2 Integration af teori og diskusion af analyser	63
6.2.1 Det sociale fokus	63
6.2.2 Den subjektive fokus	64
6.2.3 Det materielle fokus	66
6.3 Et nuanceret psykologisk materialitetsbegreb	68
Kapitel 7: Afsluttende opsummering og refleksioner	70
Litteraturliste:	72

Kapitel 1: Indledning

Den psykologiske videnskab har tradition for at beskæftige sig med følelser, erindring, kognition og erkendelse som løsrevne enheder, der foregår i lufttomme rum. Men vi mennesker lever ikke i lufttomme rum, løsrevet fra de fysiske omgivelser vi omgiver os med; vi går på jorden, asfalten eller gulvet, vi lytter til verden, sidder i sofaen, læser i bøger, tager bussen. Vi anvender værktøjer og andre genstande i de fleste af vores daglige gøremål og omgiver os med både designede, konstruerede og naturlige omgivelser. Duften af en blomst, havets brusen eller en lampes skær. En lyd, et stykke musik, en gammel trøje eller mormors ske i skuffen, der, hver gang skuffen trækkes ud, husker os på hende, og hvorfor den ligger der. Bilen i indkørslen der minder os om, at den vist også trænger til en vask. En nostalgisk rejse gennem barndommens gade, der får minder til at springe frem, og man sættes tilbage til barneskral, leg og et børneliv på godt og ondt - dengang der var højere til loftet, og jorden var tættere på.

Dette speciales genstandsfelt udspringer af en antagelse om, at fysiske omgivelser og menneskers indre psykologiske processer som erindring og emotioner er forbundet. Jeg anser den forbundenhed som et fænomen, der optræder for alle. Men hvorfor kan ting frembringe minder og emotioner? Fx. når en sang får én tilbage til ungdommens fester eller kærestesorg. Fænomenet, at mennesker kan mindes begivenheder, personer og andet og måske blive hensat til en følelse eller et minde ved fx. en specifik ting, duft eller et musikstykke, vil formentlig opfattes som en naturlighed for de fleste. I den psykologiske litteratur er fænomenet, hvor materialitet og erindring sættes direkte i forbindelse med hinanden ikke formuleret dybdegående – kan dette være pga. filosofiske benspænd? Min interesse og nysgerrighed for fænomenet har ledt mig ind i den psykologiske litteratur, som, jeg har erfaret, er udfordret i at begribe fænomenet teoretisk, men anerkender at det findes. Bl.a. har psykologen Sherry Turkle (1948) i mange år beskæftiget sig med det, hun kalder ‘evokative objekter’. Evokative objekter beskriver Turkle som ting, mennesker tænker med (Turkle, 2005, s. 6). Hun har bl.a. arbejdet med computeren som et evokativt objekt (Turkle, 2005, s. 19). Derudover beskriver Turkle i bogen *‘Evocative objects - things we think with’* (2011), hvordan ting for hende blev “objects as my clues”, da hun som barn ledte efter ting, der kunne fortælle, hvem hendes ukendte far var (s. 5). Ifølge Turkle er og kan materialiteter mere end det praktiske og det æstetiske. Hun peger på, at tanker og følelser er uadskillelige dele af vores relation til ting (Turkle, 2011, s. 5), og hun udtrykker relationen til materialitet som, at det er: “as a companion in life experience” (Turkle, 2011, s. 5).

Et andet eksempel på, at fænomenet anerkendes, men hvor materialitet ikke indgår i genstandsfeltet for undersøgelse, findes i Den Gamle By i Aarhus, hvor der aktivt arbejdes med brugen af materialiteter som erindringsfremmende. Der er skabt det, de kalder en *erindringslejlighed*. Lejligheden er indrettet med det formål at give en total oplevelse fra 1950'erne, hvor møbler, rengøringsmidler, køkkenmaskiner, musik mv. er originale fra 1950. Lejligheden beskrives i artiklen "Den Gamle Bys [*sic*] åbner ny erindringslejlighed for ældre ramt af demens" (2012) som en "helstøbt tidslomme fra 1950'erne, hvor man må røre, smage og være med til at ordne praktiske opgaver". Igennem interaktion med erindringslejlighederne vækkes subjektive erindringer og oplevelser, som ellers ikke er tilgængelige for de demensramte (2012).

Erindringslejligheden er tilknyttet projektet Erindringsværkstedet MemoScience (Jensen, 2019) på Center for Selvbiografisk Hukommelse (CON AMORE) på Aarhus Universitet, der undersøger det, de henviser til som ufrivillige selvbiografiske erindringer (Jensen, 2019). På projektets hjemmeside beskrives, at forskning i ufrivillige selvbiografiske erindringer først for nyligt er blevet muligt pga. metodiske udfordringer (Pedersen, 2019). Projektet baseres på kognitiv psykologisk videnskab, og dets metode til at undersøge erindring inddrager ikke materialiteternes betydning. Projektets formål er at undersøge erindring som en løsrevet enhed (Jensen, 2019). Derved afgrænser CON AMORE sig fra at undersøge fænomenet i relationen mellem subjekter og materialitet. Det vil sige, at der i projektet fra Aarhus Universitet ikke inddrages materialiteternes betydning eller sammenhæng med de erindringer og emotioner, der vækkes for de demensramte i lejligheden. Dette fører mig videre til specialets problemfelt.

1.1 Den undersøgte problemstilling - materialitet i psykologisk videnskab

Specialets generelle antagelse er, at psykologien har udfordringer med at begribe fænomenet, da det vil kræve, at fysiske omgivelser i deres materialitet skal gøres til en del af genstandsfeltet, og derved at materialitet skal erkendes som havende en særlig betydning i sin forbundenhed med subjekters psykiske indre processer. Jeg henviser i min undersøgelse til objekter, omverdenen, fysiske omgivelser og natur som materialitet. For at undersøge psykologisk hvordan menneskers erindring og emotioner er forbundet med *materialitet*, er det derfor nødvendigt at beskæftige sig med grundlæggende antagelser om relationen mellem subjekter og deres omverden i psykologisk videnskab.

Der findes i den psykologiske videnskab en gennemgående diskussion om den kartesianske subjekt/objekt-dualisme og andre levn fra Descartes' filosofi (Tolman & Robinson, 1997). Dualismen har stadig indflydelse på store dele af psykologisk videnskab, hvilket reproducerer en adskillelse af menneskers psykiske processer og den omkringværende verden (Cole, 2003; Gibson, 1986; Schraube, 2013). Bl.a. rettes denne kritik mod en del af de klassiske psykologier (Tolman & Robinson, 1997, ss. 5-6). Ud over adskillelsen mellem menneskets psykologi og omverden er et kritikpunkt ved den kartesiansk inspirerede psykologi, at den bygger på en mekanistisk tilgang til menneskers psykologi, hvor relationen mellem subjekter og materialitet findes i en stimuli-responsrelation (Tolman & Robinson, 1997, s. 8). På den måde spænder den grundlæggende opfattelse af adskillelsen af mennesket og dets omverden og psykens mekanistiske opbygning ben for at kunne undersøge kompleksiteten i forholdet mellem mennesker og materialitet. Der kan derfor ikke ved den kartesiansk inspirerede psykologi undersøges, hvordan materialitet er forbundet med erindring og emotioner. Dette ses i eksemplet med CON AMORE's forskning af erindring i forbindelse med erindringslejlighederne. Jeg vil argumentere for, at ved at adskille mennesker og fysiske omgivelser i undersøgelsen af fænomenet får man ikke et billede af, hvad der sker i *virkeligheden*. I virkeligheden er mennesker aldrig uden materialiteter - og derfor spørger jeg, om det ikke kan være et grundlæggende uvidenskabeligt udgangspunkt at undersøge mennesker uden omgivelser eller at anse psyken som adskilt fra dets fysiske omverden?

Det er ikke ukendt i psykologisk videnskab at diskutere, hvordan forholdet mellem subjekter og objekter skal beskrives og erkendes. Kritikken af dualismen er velkendt, og der findes et stort antal etablerede psykologiske perspektiver, som erkender relationen mellem subjektet og dets omverden. Det er bl.a. teoretiske retninger som Virksomhedsteori (Cole, 2003, Dreier, 1979), Økologisk psykologi (Gibson 1986, Densic, 2010) og Kritisk psykologi (Schraube, 2013; Axel, 2009), som formulerer, hvordan relationer mellem subjekt og objekt skal begribes. Men omdrejningspunktet for undersøgelsen er, at der mangler en diskussion af, hvordan fænomenet (at erindringer og emotioner er forbundet med materialitet) kan begribes og erkendes. Derudover, er min antagelse at dette er pga. at der i psykologisk videnskab mangler et psykologisk materialitetsbegreb, der gør sådanne undersøgelser mulige.

Ved at der ikke er formuleret et psykologisk perspektiv, der erkender materialiteters forbundenhed med erindring og emotioner, findes der i den psykologiske videnskab en 'blind plet', som bl.a. komplicerer undersøgelser af forskellige og presserende problematikker angående menneskers brug af og tilstedeværelse i den materielle verden. Som fx hvilken betydning det kan have, at subjekter er i og interagerer med forskellige materialiteter, nye som velkendte. For hvordan indgår materialitet i vores erindringer, og kan de knyttes til emotioner? Derudover kan en psykologisk teoretisering af materialiteters forbundenhed med erindring danne basis for undersøgelser om, hvordan digitaliseringen af redskaber, som vi bruger i vores hverdagsliv, kan være direkte afgørende for vores hukommelse i hverdagen - hvis materialiteten ikke er tilgængelig, får vi så sværere ved at huske? For at kunne inkludere materialitet som psykologisk genstandsfelt, er det nødvendig at formulere et nuanceret psykologisk materialitetsbegreb, der kan anvendes til at undersøge fænomenet og blive en del af psykologiens genstandsfelt.

Jeg vil i nærværende speciale påpege et problem i psykologisk videnskab, der gør at fænomenet ikke kan undersøges. Problemet i den allerede etablerede psykologiske videnskab, vil jeg argumentere for, er, at den ikke beskæftiger sig med indre psykiske processer som erindring og emotioner sat direkte i forbindelse med konkrete materialiteter i et hverdagslivsperspektiv. Derfor er der et fravær af psykologiske undersøgelser af problematikker, der omhandler menneskers liv med materialitet.

Jeg vil inddrage eksisterende non-kartesianske perspektiver på relationen i min undersøgelse og derved stille min antagelse om, at de ikke kan begribe fænomenet til skue sammen med min antagelse om, at der ved undersøgelse af fænomenet findes et udgangspunkt for at formulere et nuanceret psykologisk materialitetsbegreb, som kan anvendes til undersøgelser, der inkluderer materialitet, subjekter, erindringer og emotioner. Det nuancerede psykologiske materialitetsbegreb er derved et argument for, at materialitet og subjekter er forbundet. Mit speciale skal ses som et bidrag til den eksisterende diskussion inden for psykologisk videnskab og et spadestik i retningen mod at erkende materialitet som uadskillig i relationen til subjektets indre processer.

I specialet anvender jeg begrebet *betydning* - altså undersøge hvilken *betydning* materialitet har for erindringer og emotioner. Heri ligger et udgangspunkt i, at materialiteter, erindringer og emotioner *er* forbundet, men at jeg sætter et særligt fokus på materialiteter i relationen. Jeg vil argumentere for,

at når materialiteten kan vække erindringer, er materialitet forbundet med indre psykiske processer, og derved er psyken og omverdenen *ikke* adskilt.

1.2 Problemformulering

Jeg arbejder ud fra nedenstående problemformulering

Hvordan kan relationen mellem materialitet, erindringer og emotioner begribes, hvor tilstedeværelsen af materialitet får en erindringsmæssig og emotionel betydning¹ for subjekter?

Herunder vil jeg undersøge

- *Hvordan kan relationen mellem materialitet, erindringer og emotioner begribes empirisk?*
- *Hvordan begriber etablerede teorier på området relationen mellem mennesker og materialiteter og det undersøgte fænomen?*
- *Hvordan bidrager etablerede teorier på området til perspektiver på det udforskede fænomen?*
- *Hvordan skal et materialitetsbegreb formuleres for, at det kan rumme relationen.*

1.2.1 Formål med undersøgelsen

Herunder vil jeg introducere til undersøgelsens formål og fremgangsmåde, og uddybe problemformulering og underspørgsmål.

Formålet med specialet er at undersøge, hvordan fænomenet, hvor materialitet fremkalder erindringer og emotioner, begribes empirisk og teoretisk med et særligt fokus på, hvordan materialitet kan begrebsliggøres, så det rummer den relation. Undersøgelsen baseres derfor på en antagelse om at materialitet er forbundet med erindringer og emotioner samt en tese om, at der i psykologien mangler et nuanceret materialitetsbegreb, som kan begribe fænomenet, men at det er muligt at komme det begreb nærmere ved anvendelse af eksisterende teoretiske perspektiver og empirisk beskrivelse af fænomenet.

¹ Jeg undersøger i specialet materialiteternes *betydning* i dets forbundenhed *med* psykiske indre processer. Derfor vil jeg anvende begrebet *betydning* i undersøgelsen, men det skal ikke anses som afkoblet og løsrevet, men som ontologisk forbundet.

Specialet har dermed tre fokuspunkter: et *empirisk*, et *teoretisk* og på baggrund af dette at arbejde udvikle et *nyt psykologisk materialitetsbegreb*:

Specialets *empiriske* fokus er kvalitativt at beskrive fænomenet som det opleves. Empirien tjener i undersøgelsen et dobbelt formål: Før det første at undersøge og begribe fænomenet som det optræder, og derudover at indgår som empiri i undersøgelsen af, hvordan etablerede psykologiske teorier begriber det. For at undersøge fænomenet, har jeg valgt at indsamle empirien ved autoetnografisk metode. Jeg vil uddybe min anvendelse af metoden i kapitel 3.

Specialets *teoretiske* fokus er at undersøge, hvordan eksisterende non-kartesianske teorier begriber relationen mellem subjekter og materialitet, og hvordan fænomenet, som beskrives i empirien, kan begribes teoretisk. Jeg vil undersøge hvilke begrænsninger de valgte teoretiske perspektiver har og hvordan teorierne kan supplere hinanden med henblik på at skabe et nyt teoretisk fundament for begribelse af fænomenet. I det teoretiske arbejde vil der være fokus på, hvordan perspektiverne definerer og arbejder med materialitet. Det arbejde vil tage udgangspunkt i teoriernes filosofiske antagelser og subjekt/objekt syn.

Samlet skal ovenstående ende ud i:

- 1) empirisk viden om fænomenet, hvor materialitet, erindringer og emotioner er forbundet - hvordan det sker, og hvordan det opleves for subjekter. Det skal skabe indblik i, hvorfor og hvordan materialiteter har betydning, når de vækker erindringer og emotioner i subjekter.
- 2) teoretisk viden om fænomenet og om teoriernes muligheder og begrænsninger i at begribe fænomenet og relationen mellem materialitet og subjekters indre processer generelt. Det giver anledning til filosofiske diskussioner.
- 3) et afsæt for at arbejde videre med et nuanceret psykologisk *materialitetsbegreb*, der kan skabe et teoretisk grundlag for at begribe fænomenet.

1.3 Teoretisk positionering og afgrænsning

I dette afsnit vil jeg introducere og begrunde undersøgelsens teoretiske afgrænsning. Da specialet undersøger en teoretisk problematik, anser jeg det for nødvendigt at tydeliggøre mine teoretiske valg. Min afgrænsning vil derfor være en positionering inden for det psykologiske felt og en præsentation af forskellige teoretiske perspektiver på området, der forholder sig udtalt til subjekt/objekt som

sammenhængende. Afgrænsningen vil på den måde underbygge mine antagelser om, at psykologisk videnskab ikke kan begribe fænomenet, og tydeliggøre det felt undersøgelsen tager udgangspunkt i. På den måde vil jeg via min afgrænsning påbegynde undersøgelsen af, hvordan etablerede teorier begriber relationen mellem mennesker og materialitet. I slutningen af afsnittet vil jeg kort præsentere de teorier, jeg har valgt at anvende i specialets analyse. De valgte teorier og deres begribelse af relationen og fænomenet vil blive yderligere beskrevet og analyseret i kapitlet 5.

1.3.1 Afgrænsning fra subjekt/objekt dualisme

Jeg afgrænser undersøgelsen fra at inddrage kartesiansk inspirerede psykologiske perspektiver som bl.a. kognitionspsykologi, behaviorisme og freudiansk inspirerede psykologiske perspektiver. Den kartesianske psykologi er bygget op om mekanismen: stimulus input, central processing mechanism (CPM) og response output (Tolman & Robinson, 1997, s. 7). Problemet ved denne grundantagelse er, at det interne og det eksterne ikke kan undersøges i sammenhæng (Tolman & Robinson, 1997, s. 10). Jeg vil argumentere for, at det er en naturlig afgrænsning, da formålet med min undersøgelse ikke er at fremstille mekanistiske forbindelser mellem mennesker og materialitet, men at undersøge kompleksiteten ved relationen.

1.3.2 Positionering i et psykologisk felt

Ved at afgrænse min undersøgelse fra de dele af den psykologiske videnskab, der ikke anser subjekter og materialitet som forbundne, placeres undersøgelsen i et andet psykologisk felt – det sociomaterielle. Jeg vil herunder præsentere teoretiske perspektiver, som kritiserer dualismen og formulerer, hvordan mennesker og materialitet skal undersøges i sammenhæng. Præsentationen af perspektiverne skal tydeliggøre det felt, undersøgelsen placerer sig i. Jeg vil samtidig give et indblik i perspektivernes subjekt/objekt-forståelse, og hvordan de anser, at subjekter og materialiteter er forbundet. Det gør jeg for at vise de forskellige retninger inden for feltet og for at argumentere for mine valg af teorier.

Det første perspektiv er den *Kulturhistoriske skole*, som bl.a. er formuleret af de russiske psykologer Lev Vygotsky (1896-1934) og Aleksej Leontjev (1903-1979) (Dreier, 1979, s. 9). Den kulturhistoriske skole er bl.a. inspireret af filosofiske antagelser fra Karl Marx (Dreier, 1979, s. 10, Cole, 2006, s. 123) og er psykologi, der anser subjekters udvikling som udgjort af deres aktive handlinger med kultur og historiske redskaber (Cole, 2003, ss. 114-115). Perspektivet placerer subjekter i et dialektisk forhold til deres omgivelser, hvor både omverden (social, historisk og

materiel) og subjekt udvikles igennem subjekters aktive handlinger (Cole, 2003, ss. 144-115). På den måde er omverden og subjekt afhængige af hinandens udvikling. I de marxistisk inspirerede psykologiske perspektiver findes der et udtalt fokus på materialitetens betydning for subjekters indre processer. Leontjev er kendt for at have udviklet virksomhedsteorien, som er udsprunget af den kulturhistoriske skoles tanker, og hans perspektiv har skabt inspiration til teoretiske perspektiver som bl.a. *Kritisk psykologi* og *Kulturpsykologi*.

Den kritiske psykolog Ernst Schraube fokuserer på, hvordan mennesker og fysiske omgivelser, som han adresserer som teknologi, er forbundet (Schraube, 2013, s. 12). Schraube argumenterer for, at undersøgelser af dette forhold skal gøres med udgangspunkt i en decentrering af relationen (mellem subjekter og teknologi) og i det, han betegner som førstepersonsperspektivet (Schraube, 2013, s. 25). Selvom Schraube argumenterer for at forbinde subjekter og materialiteter, formulerer han ikke et decideret materialitetsbegreb, men fokuserer på teknologi ud fra subjekters perspektiv (Schraube, 2013). Afgørende for Schraubes tilgang til førstepersonsperspektivet er, at subjekter er aktive handlende i verden, og teoriens fokus er derfor på, hvad subjekter gør, og hvorfor de gør det (Schraube, 2013, s. 25). Ud over Schraube er der flere kritiske psykologiske undersøgelser, der beskæftiger sig med relationen mellem mennesker og teknologi (Chimirri, 2013; Axel, 2009).

Inden for det kulturhistoriske paradigme har antropologen Michael Cole (2003) udviklet perspektivet *kulturpsykologi*, der videreudvikler virksomhedsteoretiske tanker med sit artefaktbegreb. Her placeres kulturen i midten i en dialektisk forbindelse mellem subjekter og omverden.

Et andet perspektiv, der formulerer en relation mellem subjekt og objekt, er fænomenologisk psykologi. Fænomenologisk psykologisk videnskab erkender også menneskers relation til fysiske omgivelser som væsentlig at inddrage og lægger vægt på at beskrive fænomener ud fra subjekters oplevelsesverden (Jacobsen et al., 2010, s. 185). Bl.a. har teoretikeren Maurice Merleau-Ponty (1945) et fokus på kroppen som udgangspunkt for perception, der er udgangspunktet for menneskers erkendelse af verden (Jacobsen et al. 2010, s. 191). Men heri anses, at udgangspunktet undersøges ud fra subjektet - verden er som subjektet *oplever* den.

Et tredje perspektiv, som jeg vil introducere til, er Økologisk psykologi. Økologisk psykologi beskæftiger sig med, hvordan menneskers adfærd og udvikling er udgjort af deres liv i de fysiske

miljøer, de aktivt interagerer i (Dencik, 2010, s. 768, Gibson, 1986). Heri ligger en erkendelse af, at mennesker skal undersøges i de miljøer, de lever i, da deres handlen er kontekstafhængig (Dencik, 2010, s. 768). Psykologer, der har udviklet på den økologiske psykologi, er bl.a. James J. Gibson. Sofie Pedersen & Jytte Bang (2016) har undersøgt, hvordan objektet 'øl' spiller en rolle i subjektivering af unge i gymnasiet (Pedersen & Bang, 2016, s. 470). Her fusionerer de økologiske og kulturhistoriske antagelser i en dialektisk-økologisk tilgang (Bang & Pedersen, 2016).

Afslutningsvis vil jeg introducere til poststrukturalistiske og nymaterialistiske teorier, der er anvendt i psykologiske undersøgelser. Fælles for de to tilgange er, at de overvejende har en ambition om at rumme konstitutionsmodi af social, diskursiv og materiel art (Højgaard & Søndergaard, 2010, s. 316). Herunder er Science and Technology Studies (STS), Aktør Netværksteori (ANT) med henvisning til Bruno Latours arbejde (Højgaard & Søndergaard, 2010, s. 315; Latour, 1996), Feministisk diskursiv tilgang af bl.a. filosofen Judith Butler og agential realisme formuleret af fysikeren Karen Barad (Højgaard & Søndergaard, 2010, s. 315-317; Barad, 2007). Jeg afgrænser mig fra tilgange inden for dette område, da de primært er sociologiske teorier.

1.3.3 Anvendte teoretiske perspektiver i specialet

Som redegjort for i det ovenstående er der forskellige positioner at tage, når der skal undersøges forhold, hvor materialiteter og subjekter er afhængige af hinanden.

Jeg har valgt to perspektiver, som placerer sig med udgangspunkt i virksomhedsteorien. Det første af disse er antropologen Michael Coles artefaktbegreb (2003). Cole positioneres inden for virksomhedsteorien og udvikler et artefaktbegreb, der vil sætte kulturen i midten for subjekters objektrettede virksomheder. Det andet perspektiv er Alex Gillespie og Tania Zittouns sociokulturelle perspektiv på imagination (2016). Perspektivet har fokus på subjekters indre processer, som både er forankret socialt og subjektivt.

Derudover anvender jeg James J. Gibsons affordanceteori (1986), som tager udgangspunkt i subjekters direkte perception af de miljøer, de er i. Gibsons teori placeres i den økologiske psykologi.

Udgangspunktet i at positionere undersøgelsen i de tre perspektiver er at undersøge empirien med et socialt, et subjektivt og et miljømæssigt udgangspunkt. Derved anvendes forskellige perspektiver og

positioner i undersøgelsen af, hvordan etablerede perspektiver begriber og kan bidrage til begribelse af fænomenet.

1.4 Begrebsafklaring

Jeg bruger i dette speciale store, centrale og omdiskuterede psykologiske begreber som emotion og erindring. Det er dog ikke et formål i specialet at undersøge eller indtræde i de store teoretiske diskussioner, og derfor har jeg valgt at anvende hverdagsforståelser af begreberne. I specialet fokuseres på at undersøge *relationen* imellem erindring, emotioner og materialiteter, og om det kan lægge en grund for at udvikle et nuanceret psykologisk materialitetsbegreb. Derved skal de nedestående begrebsdefinitioner anses for at være arbejdsbegreber, som kan give et overblik over, hvordan begreberne skal læses i specialet.

Materialitet har ikke i videnskaben en entydig definition (Bille & Sørensen, 2012, uden sidetal). Det stilles ofte i modsætningsforhold til immaterialitet, som er det, der ikke er stofliggjort (Bille & Sørensen, 2012, uden sidetal). I specialet henviser begrebet materialitet til fysiske omgivelser, både naturlige - som træer, græs, og jord, men også menneskeligt producerede genstande. Materialitet henviser også til lyde, dufte, smage og andre sansemæssige indtryk, som ved fysiske omgivelser er tilgængelige for mennesker. Inspireret af Bille og Sørensen (2012) kan specialets definition af materialitet anses for en ”*fysikalitet*; at noget har en fysisk udstrækning, og kan måle, veje og definere denne objektivitet” (uden sidetal). Dette skal ikke forstås som, at materialiteter kun erkendes som målbare enheder, men at der er forskel på det materielle og de indre psykiske processer i deres umiddelbare stoflighed, men dermed ikke at de ikke er forbundet (Cole, 2003, s. 127). Jeg vil undersøge og uddybe materialitetsbegrebet i specialets diskussion.

Erindringer: I specialet defineres erindringer ud fra en hverdagslig definition og kombinerer begreberne minder og erindring, med udgangspunkt i at erindringer som indlejret i livsbegivenheder og at de bliver aktualiseret situationelt (Middleton & Brown, 2005, s. 118). Ifølge Den Danske Ordbog defineres at et *minde* ofte viser sig i tankerne og fremkalder ”følelsesladet eller stemningspræget erindring om et menneske, en begivenhed eller en handling” (2018), og *erindring* som ”en forestilling i bevidstheden om noget man tidligere har set, hørt eller oplevet” (2018). Det vil sige at erindringer i specialet skal forstås som en forestilling, der er følelsesladet og stemningspræget omhandlende et menneske, en begivenhed eller handling, som besidder forestillinger om fortiden

(Den Danske Ordbog, erindring, 2018). Erindringer kan vise sig emotionelt som stemning, fornemmelser, tanker og billeder for det indre blik.

Emotioners ontologi er omdiskuteret i psykologien og anses for at være komplekst (Nielsen, 2010a, Nielsen, 2010b). Der diskuteres bl.a. om emotioner og følelser er det samme, og hvad emotionerne både kommer af, er rettet mod, og hvordan deres forbindelse med kognition og omverdenen er (Nielsen, 2010a). I dette speciale anses emotioner som subjektive processer, der kobles til sansninger som kropslige og sindstilstande, der kan udløses af bl.a. erindringer og oplevelser i verden (Rognes, 2005). Emotioner er bl.a. sorg, glæde, frygt, kærlighed.

Kapitel 2: Overordnet fremgangsmåde

Da jeg med undersøgelsen ønsker at undersøge et fænomen og den etablerede psykologiske teori, placeres specialet ikke i *en* videnskabsteoretisk retning, og jeg går pragmatisk til undersøgelsen. Specialets overordnede metodologiske tilgang er derfor skabt af en blanding af tilgange. Jeg vil i følgende kapitel præsentere de forskellige tilgange. Jeg vil i kapitlet præsentere den fænomenologiske tilgang, pragmatisme og argumentere for, hvordan undersøgelsen anvender eklekticisme og abduktion.

2.1 Videnskabsteoretiske refleksioner og fremgangsmåde

Specialets metodologiske ramme er overvejende inspireret af pragmatisk erkendelse og fænomenologisk tilgang til fænomener i verden. Jeg vil herunder argumentere for, hvordan det bruges i min undersøgelse.

2.1.2 Fænomenologisk tilgang - spørgende og nysgerrig

En af essenserne i min undersøgelse er min nysgerrighed og ønsket om at undersøge et fænomen, som det opleves. Jeg forholder mig eksplorativt til fænomenet, som det optræder, og til hvordan det begribes af teori. I den forbindelse er jeg inspireret af fænomenologiske erkendelser i min tilgang til empiri og fænomen. Den fænomenologiske tilgang har en særlig form for tankeeksperiment og afsøger fænomeners grænser ved at spørge til alle afskygninger af fænomenet (Heinskou, 2017, s. 107). Grundlæggende er, at fænomener beskrives og erkendes, som de optræder for sansende mennesker, fremfor at fænomenet tilpasses allerede formulerede teorier eller forforståelser. Det

betyder, at forforståelser for fænomenet skal sættes i parentes. Jeg anvender det som en frigørelse af det teoretiske 'tæppe' ind i den oplevede verden, der kan vise vejen for yderligere undersøgelser af fænomenet (Heinskou, 2017, s. 109). Nysgerrigheden ved fænomenet har sammenhæng med min antagelse om, at teoretiske perspektiver ikke kan begribe fænomenet. Ved at empirien har et fænomenologisk udgangspunkt, er det muligt at løsrive fænomenet fra teoretisk begribelse. Metoden til indsamling af empiri er autoetnografi og giver fænomenets som det optræder, en afgørende position i specialet. Det vil sige, at undersøgelsens ontologiske tilgang til fænomen og empiri læner sig op af en fænomenologisk grundforståelse ved at undersøge fænomenet, som det optræder for mig (Heinskou, 2017, ss. 109,114), og sætter teorier i parentes. Jeg vil derfor i min empiriindsamling sætte mine teoretiske forforståelser i parentes for at forholde mig transparent omkring min egen position i specialet (Heinskou, 2017, s. 107).

2.1.3 Pragmatisme

Den pragmatiske tilgang til erkendelser er bl.a., at teoriens mulighed for anvendelse i praksis vurderer deres gyldighed (Brinkmann, 2012, s. 64). Erkendelse er det, der sker i et levet liv, og på den måde er der ikke forskel på forskning i akademisk forstand og at leve (Brinkmann, 2012, ss. 64-65). Specialets overordnede epistemologiske tilgang placeres i et pragmatisk udgangspunkt: med anvendelsen af teorier som værktøjer og derfor med den erkendelse, at fænomenet ikke er afhængig af den psykologiske videnskabs mulighed for begribelse heraf (Brinkmann, 2012, ss 18-19).

Jeg forholder mig nysgerrigt og spørger til afgrænsninger af fænomenet empirisk, men også teoretisk. Det pragmatiske udgangspunkt rammesætter min anvendelse af teori og min kritik af videnskaben på feltet som utilstrækkelig i forhold til at begribe det oplevede fænomen. Den fænomenologiske tilgang rammesætter den måde, jeg går til fænomenet på - både som oplevet men også som teoretisk fænomen.

2.2 Overordnede metodiske tilgange

Jeg vil herunder introducere til, hvordan jeg arbejder eklektisk og anvender abduktive elementer i undersøgelsen.

2.2.1 Eklektik

Ved at inddrage forskellige teoretiske perspektiver med forskellige genstandsfelter og filosofiske grundantagelser i min analyse, kan undersøgelsen kritiseres for at være eklektisk. Jeg vil dog ikke se det som et kritikpunkt, men som en metodisk beslutning, som har fordele og ulemper. Den eklektiske tilgang giver, med udgangspunkt i interesse, mulighed for at undersøge felt, fænomen og teorier fra forskellige vinkler. Jeg vil i det kommende redegøre for, hvad jeg forstår ved eklekticisme, og hvordan jeg anvender det specialet.

Eklekticisme betyder at udvælge forskellige "ideer, begreber, forklaringer, modeller og teorier og sætte dem sammen" ifølge psykolog Vanessa Sonne-Ragans (2010, s. 33). Jeg vil referere til hendes afsnit om eklekticismen (2010, ss. 33-44). Ifølge Sonne-Ragans anvendes eklekticisme med henblik på at skabe en mere kompleks ramme for forståelsen af empirisk virkelighed, hvor der undersøges komplekse genstandsfelter. Netop det at inddrage flere teoretiske perspektiver i min undersøgelse giver mulighed for at undersøge et empirisk problem fra flere sider, diskutere den gældende viden på området og skabe ny teori, hvor der er en antagelse om, at der findes 'huller' og ikke dybdegående viden i den eksisterende viden. En eklektisk tilgang giver på den måde mulighed for at stille teoretiske spørgsmål og undersøge forhold i teori og i praksis eksplorativt og nysgerrigt.

I det eklektiske arbejde kan man, ifølge Sonne-Ragans, enten finde forskelle eller ligheder i teorierne. Jeg har elementer af begge tilgange, da jeg ønsker at undersøge, hvordan fænomenet begribes, både empirisk og teoretisk. Der fokuseres på at opnå en beskrivelse af fænomenet, og derved er undersøgelsen centreret omkring det. Omvendt har min undersøgelse en teoretisk kritisk vinkel og har det formål "at afdække, kritisk diskutere og ekspliciterer konsekvenserne af teoriernes forskellige opfattelser af objektet" (Sonne-Ragans, 2010, s. 41). Heri vil fænomenet nærmere fungere som et udgangspunkt for diskussion af teorierne.

Den eklektiske tilgang kan kritiseres for at have manglende systematik i ekspliciteringen af, hvordan teorierne integreres, og at det eklektiske arbejde ikke bidrager til ny viden, da den tager udgangspunkt i allerede kendte tankeformer. Jeg vil argumentere for, at den eklektiske tilgang er anvendelig i min undersøgelse, da metoden både har et teoretisk kritisk udgangspunkt og har til formål at undersøge et fænomen ud fra flere perspektiver og derfor kan bidrage til at udvikle tankeformer og forståelsen af

fænomenet teoretisk. Jeg vil med mit arbejde med allerede eksisterende teoretiske perspektiver anvende og undersøge de allerede kendte tankeformer som et grundelement i min undersøgelse.

2.2.2 Abduktion

For at tydeliggøre de valg jeg har taget i undersøgelsen, vil jeg herunder diskutere og redegøre for, hvordan jeg anvender abduktive elementer i undersøgelsen.

Det abduktive element i min undersøgelse findes i, at jeg ønsker at forstå, hvordan sammenhængen mellem materialitet og erindringer og emotioner er. Jeg har en forventning om, at de hænger sådan sammen og vil undersøge det empirisk og teoretisk. Derved har min undersøgelse også induktive og deduktive elementer. Abduktion kan netop anvendes, når der ønskes at finde forklaringer bag et fænomen, som skaber et brud på den gængse forståelse af fænomenet (Olsen & Pedersen, 2018, intet sidetal). Derved kan abduktion bruges, hvor et empirisk materiale undersøges og skaber basis for forskning. Jeg anvender metoden som en del af arbejdet med empirien og den måde at skabe ny viden om fænomenet ud fra de empiriske data og ud fra teoretisk analyse. Da undersøgelsen udspringer fra et teoretisk problem, inddrager jeg teori, og derfor har undersøgelsen også tydelige deduktive elementer, og har induktive elementer i min indsamling af empiri. Undersøgelsens problemformulering og underspørgsmål henviser til et teoretisk arbejde, hvor elementer af deduktion er til stede, ved at teorier bliver afprøvet i undersøgelsen af, om de kan begribe fænomenet, som er beskrevet i empirien.

Kapitel 3: Indsamling af empiri

I dette kapitel præsenteres undersøgelsens empiri. Empirien “Arvestykkerne” kan læses i afsnit 3.4. I min undersøgelse har jeg valgt at anvende autoetnografi som metode til indsamling af empiri. Autoetnografi er en metode, hvor forskeren bruger sine egne oplevelser til at indsamle viden om felten. Dette sker ved en blanding af introspektion af forskerens oplevelser, tanker og følelser, og ekstrospektion af felten, der undersøges. Jeg vil i dette kapitel argumentere for mit valg af metode og redegøre for min brug af to autoetnografiske tilgange. Den autoetnografiske tekst vil fungere som specialets empiri men også en metode til at begribe fænomenet empirisk. Derfor står empirien som en del af teksten i specialet.

3.1.1 Hvorfor autoetnografi?

Jeg har valgt autoetnografi, da mit formål med empirien er at få viden om, hvordan materialitet og erindringer og emotioner er forbundet. Det er derfor afgørende for undersøgelsen, at empirien kan give detaljeret indblik i og begribe relationen mellem materialiteter, erindringer og emotioner. Det stiller derfor krav til metoden for indsamlingen af empiri om at kunne indfange indre psykiske processer (erindringer og emotioner) i forbindelse med materialiteter, imens de opstår. Det vil jeg argumentere for, at den autoetnografiske metode gør. Autoetnografi udspringer fra etnografien og har et element af introspektion, hvor forskeren netop gør sig selv til genstand for observation, refleksion og undersøgelse med udgangspunkt i bl.a. tanker og emotioner (Baarts, 2010, s. 155). Helt grundlæggende er autoetnografi betegnet som en bevægelse fra det personlige til det kulturelle, hvor personlige oplevelser bruges til at undersøge kulturelle forhold, fællesskaber, eller særlige oplevelser (Baarts, 2010, s. 155). Det vil sige, at jeg ved denne metode har mulighed for at indsamle viden om fænomenet ved at observere egne tanker, følelser og oplevelser og samtidig observere materialiteter og situationer, hvor de opstår – derved relationen. For at kunne det, må jeg inddrage mig selv som det observerede subjekt. Autoetnografien stiller spørgsmålstejn ved forskerens generelle rolle i forskning og argumenterer for at observere observatøren, da der ikke kan skabes en direkte adskillelse mellem forskeren og det udforskerede, grundet forskerens uundgåelige indflydelse på det forskede (Ellis & Bochner, 2000, s. 747).

3.1.2.1 Refleksioner over forskerrolle

Valget om at anvende autoetnografisk metode er taget efter en del overvejelse. Undersøgelsen kunne i et omfang være udført på baggrund af anden kvalitativt indsamlet empiri som f.eks. interviews. Jeg fravalgte interviews da jeg vurderede, at empirien ville miste værdi i interaktionen mellem mig som interviewer og iagttager og mine informanter. For at lede efter informanternes oplevelser er det min vurdering, at jeg i så høj grad ville styre mine informanternes fortællinger, og at grænsen mellem mine egne oplevelser og deres ville udviskes. Jeg ville heller ikke have den samme tilgang til indre oplevelser i relationen, eller tilstrækkeligt dybdegående observationer af relationen mellem det indre og det ydre, uden at sætte mig selv som informant. Det er både grænseoverskridende for mig, men den metode, som jeg vil argumentere for, er bedst egnet til at beskrive fænomenet, som det opleves. Formålet i autoetnografien er at fortælle om livet i detaljeret form og på den måde undersøge kulturelle sammenhænge og fællesskaber. Grundlæggende vil jeg argumentere for at inddrage mig

selv som observeret subjekt, med antagelsen om, at subjekter aldrig er adskilt fra den sociale verden, og derfor er jeg ikke i min relation til verden et isoleret subjekt (Baarts, 2010, s. 156).

Ifølge William James (2014/1899) kan det introspektive give et *særligt* indblik i virkeligheden, som kun den ellers 'bedømte informant' har;

En iagttagers bedømmelse vil helt givet gå glip af sagens kerne og sandhed. Den, som bedømmes, kender en del af virkelighedens verden, som den bedømmende iagttager ikke kan se, førstnævnte ved mere, mens sidstnævnte ved mindre" (James, 2014/1899, s. 13).

Jeg indtager i specialet både rollen som den bedømte og bedømmeren. Bedømmeren er derved både mig og teorien, hvor den bedømte er mit selv i situationer med materialitet. Med inspiration fra James vil jeg argumentere for, at det giver et særligt indblik i, hvordan fænomenet skal begribes, og hvordan det opstår. På baggrund af den dobbelte rolle jeg indtager i specialet, vil jeg forholde mig reflektivt og være transparent i forhold til undersøgelsen og den viden, som den producerer. Dette vil gøre det muligt at kritisere og bedømme den viden der skabes (Yardley, 2011, s. 250).

Jeg har valgt at beskrive oplevelser, jeg har haft med min mormors ting hos hende, da hun lå på sit dødsleje, og efterfølgende min oplevelse med de arvestykker, jeg fik hjem. Jeg har valgt disse oplevelser, da det giver indblik i forskellige måder, som fænomenet viser sig på. Jeg vil uddybe måden, jeg har indsamlet empirien på, og udformet den autoetnografiske tekst på i afsnittet 3.3.

Inden for den autoetnografiske metode er der forskellige tilgange til, hvordan den autoetnografiske tekst og metode kan producere viden, og hvilken rolle den har i den videnskabelige undersøgelse (Ellis & Bochner, s. 770). Ifølge Charlotte Baarts er det op til den enkelte forsker at vælge, i hvilken form teksten skrives i (2010, s. 158). For at kunne omdanne min tekst til empiri har jeg valgt at inddrage to perspektiver på den autoetnografiske metode. I det følgende kapitel vil jeg først introducere til de to tilgange og efterfølgende redegøre for, hvordan jeg bruger dem. De to tilgange, vil jeg argumentere for, styrker mit valg om at anvende mine egen oplevelser som empiri.

3.2 Analytisk og narrativ autoetnografi

I følgende vil jeg redegøre for, hvordan jeg anvender autoetnografien til indsamling af empiri. Jeg er inspireret af to autoetnografiske tilgange. Den ene tilgang kaldes narrativ autoetnografi og har et epistemologisk udgangspunkt i at ville skabe hele akademiske tekster, der ikke indeholder tydeligere teoretiske analyser men i stedet har til formål at skabe forandring i læseren ved tekstens fortælling. Den anden tilgang kaldes analytisk autoetnografi, der i stedet har et epistemologisk udgangspunkt, der inddrager teoretiske analyser, og hvor formålet er at skabe nye teorier. De to tilgange er valgt for at omfavne formålet med empirien; netop som både *visende* og som kvalitativt indsamlet empiri til teoretisk undersøgelse. Det følgende vil indeholde en præsentation af begge perspektiver.

3.2.1 Narrativ autoetnografi

Jeg anvender sociologerne Carolyn Ellis & Arthur Bochners' (2000, ss. 733 - 768) tilgang til narrativ autoetnografi. Deres artikel er et eksempel på, hvordan man kan udforme og udføre en narrativ autoetnografisk undersøgelse. Teksten indeholder dialoger, tanker, følelser og har et tydeligt narrativ. Der forsøges med den narrative autoetnografi at gøre op med gængse videnskabelige konventioner om, hvordan videnskab skal formidles og udføres. Metoden tager afstand fra den gængse videnskabelige tilgang, hvor der analyseres med teori, og Ellis & Bochner argumenterer for, at historierne i sig selv skaber videnskab. De beskriver, at "evocative stories activate subjectivity and compel emotional response. They long to be rather than analyzed" (Ellis & Bochner, 2000, s. 744). En pointe i den narrative autoetnografi er, at historien er bygget op af bl.a. plots og storylines og konstrueres ud fra forskerens emotionelle oplevelser, men at der ikke nødvendigvis skal redegøres for, hvordan videnskaben er blevet til. Der er tale om et sløret skel mellem lyrik, fiktion og videnskab. Den narrative autoetnografies formål, er at vise sider af den sociale verden, som derefter kan indgå i dialoger, refleksioner og viden om verden. Derfor har det narrative aspekt stor værdi, for hvilken viden der skabes ud fra metoden. De argumenterer for at generalisering og trianguleringen sker gennem læserens oplevelser af teksten. Som postmodernistisk metode har den narrative autoetnografi udgangspunkt i 'sandheden' ikke findes. Validiteten i den narrative autoetnografi vurderes ud fra tekstens måde at skabe genkaldelse og forståelse hos læseren, og om det beskrevne virker oprigtigt og ærligt. På den måde, kan man sige, at validiteten af viden bliver konstrueret af genkendelsen for læseren, og at der ikke hersker validitets kriterier, der foreskriver 'sandhed' i den producerede empiri eller tekst. Jeg anvender den narrative skrivestil i empirien, og vil tillige argumentere for fænomenets validitet ved læserens genkendelse og oplevelse af den autoetnografiske tekst.

3.2.2 Analytisk autoetnografi

Jeg anvender Anderson (2006) og Ralf Buckleys (2015) tilgang til analytisk autoetnografi. Dette afsnit vil henvise til Andersons artikel fra 2006 (ss. 373-395). Analytisk autoetnografi kan ifølge Anderson anvendes som et alternativ til den narrative autoetnografi. Analyse og teoriudvikling er omdrejningspunkt for forskningen inden for den analytiske autoetnografi. Derudover tager analytisk autoetnografi afstand fra den epistemologiske antagelse om, at man kan generalisere ud fra et enkelt eksempel, som ses hos Ellis og Bochner (2000). Han kritiserer narrativ autoetnografi for ikke at inddrage 'den anden', da der ikke inddrages teoretiske diskurser, og deres tekster derfor ikke har tilstrækkeligt abstraktion eller tydeliggørelse af, hvorfor de gør som de gør. Han fremlægger forskellige hovedpunkter, som kan anvendes inden for analytisk autoetnografi. Jeg anvender de følgende; (1) At forskeren har fuldstændigt medlemskab af det felt som undersøges, (2) at forskeren i teksten fremstår analytisk refleksivitet og (3) en tydelig og aktiv i teksten, hvor forskerens selv inddrages i teksten og (4) forpligtelse til en teoretisk analyse.

Ralf Buckleys' (2015, ss. 1-3) argumenterer for, hvordan analytisk autoetnografi kan bruges som metode i psykologiske undersøgelser, der undersøger emotioner. Han præsenterer den retrospektive tilgang, som vil sige, at den autoetnografiske tekst er baseret på bagudrettede oplevelser, der ikke er nedskrevet i selve øjeblikket men er fremkaldt efterfølgende. Det retrospektive perspektiv indfanger emotionelle oplevelser, som skrives ud fra erindringen om oplevelsen, og hvordan den emotionelt genkaldes. Hans pointe her er, at man bedre kan opleve oplevelserne i nuet, hvis ikke man også skal observere og nedskrive. Derved også at emotioner kan stå stærkere og tydeligere efterfølgende, og at det derfor er en bedre tilgang at nedskrive retrospektivt. Jeg anvender den retrospektive tilgang, ved at empirien er blevet til på baggrund af oplevelser, jeg havde haft, da jeg lavede mit observationsarbejde.

3.3 Introduktion til empirien - fusion af de to perspektiver

Jeg vil herunder præsentere de teoretiske funderede valg jeg har taget i arbejdet med at skrive den autoetnografiske tekst. Samtidig er følgende afsnit en præsentation af specialets empiri, som jeg har navngivet *Arvestykkerne*.

Centralt i mit autoetnografiske arbejde står teksten *Arvestykkerne*. Teksten beskriver mine oplevelser i forbindelse med min mormors død og oplevelser jeg har haft med min mormors arvestykker i mit hjem. De oplevelser har jeg valgt at berette om, da fænomenet, hvor materialiteter frembringer erindring og emotion, tydeligt viser sig på forskellige måder.

Arvestykkerne er i sagens natur forfattet af mig og fungerer som undersøgelsens primære empiri. Den er skrevet som en novelle i et fortællende, inddragende og personligt sprog og har derved et narrativt element inspireret af Ellis & Bochners tilgang til autoetnografisk metode. Jeg har ønsket at beskrive de indre erindringsmæssige og emotionelle oplevelser, som er udsprunget i relation til materialiteter. Novellen inkluderer et subjektivt fokus på mine indre emotionelle oplevelser i situationer i min mormors hjem, og med de arvestykker jeg får efter hendes død. Intensiteten af hvordan fænomenet viser sig, er forskellig i de situationer jeg inkluderer i novellen. Jeg har inddraget de forskellige oplevelser i den autoetnografiske tekst, da det breder undersøgelsens ud og en måde at undersøge fænomenets afgrænsninger på.

Jeg har valgt ikke at lave dybdegående beskrivelser af emotionerne, der viser sig, da det overordnede fokus med empirien er at beskrive relationen mellem materialiteter, erindringer og emotioner, og ikke emotionerne og erindringerne i den specifikke situation. Dette betyder, at selvom den autoetnografiske tekst omhandler sorg og tab, og at jeg har mistet min mormor, er dette ikke omdrejningspunktet for fortællingen. Jeg har valgt at tage udgangspunkt i situationerne, der omhandler min mormors død, da jeg ser dem som ekstreme og at der er kraftfulde emotioner forbundet med situationerne. På den måde fremtræder fænomenet tydeligt. Det giver mig mulighed for systematisk at observere forskellige oplevelser af fænomenet, som omhandler den samme overordnede situation. Jeg forholder mig reflekteret til, at novellen kan fremkalde emotioner, der omhandler tab og sorg for læseren, selvom det ikke er omdrejningspunktet for undersøgelsen.

Arvestykkerne er skrevet så tæt på virkeligheden som muligt og skrevet i et sprog, der har til hensigt at give læseren et indblik i de emotionelle oplevelser, der udspiller sig for subjektet og har derfor en evokativ dimension. Novellen er skrevet ud fra en retrospektiv emotionel erindring, som vil sige, at jeg ikke observerede oplevelser imens de skete. Konstruktionen af novellen er derfor sket på baggrund af udvalgte situationer, hvor det undersøgte fænomenet viser sig. Derved bygger novellen på subjektive oplevelser og ikke direkte observationer. Buckley pointerer, hvordan det kan være en

fordel i det autoetnografiske arbejde, da oplevelser viser sig tydeligere, når der ikke samtidig er et formål om at dokumentere det (2011, s. 2).

I teksten fremstår jeg både som undersøger og subjekt, der ud over at være den oplevende også er analyserende og reflektiv. Som introduceret til, er jeg inspireret af analytiske autoetnografi, og derfor inkluderer jeg refleksioner og analyser i teksten, som tydeliggør min position som forsker i forhold til det oplevede. Refleksionerne og analyserne i teksten, er ikke opstået på baggrund af mit akademiske arbejde med empirien, men opstået i de observerede situationer. Der er i undersøgelsen ikke løbende blevet redigeret i indholdet af empirien. Som introduceret til i afsnittet om den fænomenologiske tilgang, er det en måde at tydeliggøre min forskerposition og give læseren mulighed for at tage aktivt stilling. *Arvestykkerne* er oplevet af mig som subjekt, der allerede på det tidspunkt havde interesse for området og har forhåndskendskab til psykologisk videnskab. Der er i teksten analyser og refleksioner over, hvordan det f.eks. kan være, at jeg får det bedre af at gemme min mormors ting væk, da jeg får dem med hjem efter hendes død, og beskrivelser af de sammenstød, der er mellem hverdag og pludseligheden ved et 'ding' fra hendes mikrobølgeovn, som giver mig oplevelsen af at stå i hendes køkken igen. Tilstedeværelsen af den reflektive og analytiske forsker samt kriteriet om teoriudvikling og analyse er en måde at forholde sig til den autoetnografiske tekst som empiri, og at være transparent i min dobbelte rolle. Som Anderson argumenterer, bliver empirien brugt som en metode til at skabe et insider-perspektiv på et fænomen (2006, s. 387). Mest af alt er empirien dokumenterede oplevelser skrevet som en historie, som jeg ville fortælle den til venner og bekendte.

Empirien og undersøgelsens generelle metodologi lægger sig op af den analytiske autoetnografi, som jeg vil argumentere for, gør den autoetnografiske tekst mulig at anvende som primær empiri i undersøgelsen. Men da den narrative autoetnografi skaber muligheder for at diskutere ud fra selve empirien, som på mange måder afspejler den position, som empirien har i undersøgelsen - nemlig som en del af virkeligheden, som teorien ikke nødvendigvis kan indfange, ligger der en reflekteret argumentation for at inddrage det epistemologiske udgangspunkt også. Derudover er jeg inspireret af Ellis & Bochners narrative indstilling til autoetnografiens virke og form. Buckleys pointer om, at autoetnografiens kan anvendes i psykologiske undersøgelser, hvor emotioner og andre indre processer er i fokus, og at det kan gøres ved reflektiv tilgang, har en ligeledes en betydning for mit valg af metode og udformning af empirien.

3.4 Den autoetnografiske tekst:

I følgende præsenteres undersøgelsens empiri. Empirien er skrevet som en novelle, hvis formål er at beskrive, hvordan relationen mellem materialitet og erindring og emotioner er. Empirien er skrevet på baggrund af introspektion og ekstrospektion, hvor både erindringer og emotioner og materialitet er observeret, i deres sammenhæng med hinanden. Jeg har valgt at indsætte den autoetnografiske tekst i specialet, da den har en central plads i min undersøgelse.

3.4.1 Arvestykkerne

Min mormor døde 1/10 2017. Jeg har ikke haft særlig meget tid til at besøge hende de sidste mange år. Hun boede i Århus og jeg i København, hvor jeg har haft fart på livet med studier, kærester og job i teaterbranchen, der tog mange af mine weekender. Men når jeg var på besøg hos hende, var det ofte i flere dage, og hendes hjem var altid åbent for mig. Jeg har altid følt mig 'hjemme' og velkommen hos hende. Som barn besøgte jeg hende og min morfar alene i deres hus. Efter min morfars død i 1997 flyttede min mormor til et lille hyggeligt rækkehus i et seniorområde. Min mormor gav altid udtryk for, at hun elskede mit besøg, og selvom hun nåede at blive over 90 år, insisterede hun på at være vært, når jeg kom. Hun lavede aftensmaden, havde sørget for kage til kaffen og trissede rundt og opvartede mig.

Hun døde hjemme i sin egen stue efter eget ønske. Efter en tids sygdom 'ville hun ikke mere' og valgte at tage hjem fra sygehuset for at dø. Jeg var der i de sidste 5 døgn af hendes liv og vågede over hende sammen med min mor, morbror og min kusine. Det var meget intenst og smukt, men det var også en hård oplevelse. I de 5 døgn vi vågede over hende, boede vi i hendes hus, hvor hun lå i stuen, og vi brugte huset, som vi plejede. Huset stod mest af alt jo også, som det plejede - der var intet ændret: Huset føltes fuld af liv, som var hun stadig i live. Det havde ikke ændret sig, selvom hun lå for døden. Det var slet ikke mærkeligt at bevæge sig rundt i huset, lave mad som vi plejede, sidde i udestuen og grine over køkkenbordet. Det var som om, hun var med, selvom hun lå i stuen i en hospitalsseng - døende og ikke ved bevidsthed. Men hun var alligevel lyslevende i alle de ting, som vi var omgivet af - hendes ting, indretning og hjemlige stemning. Da hun gav slip, og vi alle stod om hendes seng, og stadig også dagen efter, føltes huset lige så indbydende og hyggeligt. Hendes ting var stadig hendes, og det føltes som at være omgivet af det, der var tilbage af hende. Den oplevelse var mærkelig. Burde det ikke have ændret sig? Hun var jo død? Hendes hjem og omsorg. Det blev pludseligt tydeligt for

mig, hvordan hendes hjem var en del af hende, hendes tanker, følelser, drømme, praktiske fornuft og liv - og vores liv. Dette var der jo stadig og levede endnu, selvom hun havde forladt fremtiden. Hm.

Imens jeg skriver dette, mindes jeg tilbage til hendes hjem, hendes ting, hvordan det, da hun lå død i stuen, pludselig føltes, som dét der var tilbage af hende og på en måde det materielle og håndgribelige af hende. Det var gennem de ting, hendes organisering af sine ting i hjemmet, hendes tæpper, hyggekedle og valg af objekter, der stod tilbage som hende, hendes liv, hendes tanker og følelser og den måde hun valgte at leve på. Huset stod som det sidste tilbage af hende. Derfor føltes det meget mærkeligt at få nogle af de ting, som før havde udgjort og været i hendes hjem (i sammenhæng med de andre ting), hjem til mig - uden for kontekst. Nu var det mine ting. Det var første gang, at jeg for alvor blev meget opmærksom på, at ting ikke bare er ting for mig og begyndte at reflektere over det. Der var en følelsesmæssig oplevelse af hende. Min mormors ting.

At hendes ting bliver til mine - Arvestykket i køkkenet

Efter min mormors død blev hendes ting delt ud mellem os børn og børnebørn. Jeg fik både ting, som havde følelsesmæssig betydning for mig - en konkylie, en lille vase og et gulvtæppe, men jeg fik også praktiske ting, som jeg manglede i mit hjem. Fx. hendes mikrobølgeovn. Jeg havde længe tænkt over, at jeg ville have en mikrobølgeovn. Det ville blive så nemt og hurtigt at varme mad, og det synes jeg, jeg havde brug for. Som travl studerende med mange projekter i gang kunne en frossen ret fra Netto gøre underværker. Så jeg ønskede at arve hendes mikrobølgeovn. Den fik jeg.

Jeg fik alle de ting, jeg havde arvet ca. en måned efter min mormors død - min mor afleverede dem til mig, for hun havde brug for, at hendes hjem ikke var så fyldt med min mormor. Hun syntes det fyldte og rodede - også følelsesmæssigt sagde hun. Det tog mig ca 1,5 måned at få pakket alle kasserne ud og sat tingene på plads - faktisk gemte jeg dem helt væk i starten. Jeg havde brug for ikke at tage stilling til dem. Jeg lagde dem under sengen og i hjørnet med tæppe over sig. Ude af syne ude af sind, som man siger. Jeg havde en vigtig eksamen i den tid og følte, at jeg blev nødt til at 'glemme', at min mormor var død. Ved at holde tingene i kasser under sengen - gemt væk, kunne jeg gemme den 'virkelighed' væk lidt endnu, følte jeg. Det virkede. Jeg brød mig faktisk ikke om at få hendes ting ind i mit hjem. Jeg følte ikke, jeg var klar til at pakke dem ud og lade dem blive en del af MIT hjem nu. Selvom det jo bare var ting - og hertil en super smart løsning på hverdagslige problematikker - specielt imens den store eksamen stod på. Jeg havde en direkte modstand på at pakke dem ud og bruge dem. Ud over at gemme dem væk prøvede jeg at undgå dem. Bare tanken om

dem gjorde mig ked af det og utilpas. De fysiske objekter føltes for mig som et tegn på hendes død, og jeg så for mig hendes hjemts tilintetgørelse, som gjorde mig ked af det.

Mikrobølgeovnsens 'ding'

Men som beskrevet kunne mikrobølgeovnen løse lidt af mine praktiske udfordringer, så da endelig jeg satte den op, var det super fedt! For ganske rigtigt kunne en fryseret fra Netto gøre underværker i det hverdagsliv, jeg rendte rundt og førte. Men på trods af at min mormors mikrobølgeovn var helt, som man kunne forestille sig en mikrobølgeovn; den var i hvid plastik med en låge med et lille vindue, en knap at skrue på for at sætte tiden alt efter hvor længe maden i ovnen skal have og så havde den en tikkende lyd og et afsluttende 'DING', når tiden er gået, fik den en helt anden betydning for mig:

Jeg bor i en toværelses lejlighed og går tit rundt i lejligheden, når jeg laver mad, med musik bragende ud af højtalere og har travlt med andre ting - typisk har jeg hovedet i tanker om hverdag, studie og andre mere komplekse problemstillinger. I mit hjem er køkkenet i et rum for sig. Mikrobølgeovnen viste sig dog at være andet end en helt almindelig mikrobølgeovn for mig, hvor dets 'ding' gjorde noget emotionelt for mig. Det var som om, det 'ding' gav mig adgang til en anden verden. Jeg blev taget tilbage til min mormors køkken. Ikke hver gang, men en gang imellem. En mærkelig oplevelse. Jeg var så meget 'væk' fra min sorg over tabet af min mormor, at jeg netop godt 'turde' bruge ovnen - det tog nemlig lidt tid, efter den var blevet sat op - bare det at åbne den var en overvindelse for mig i starten. Jeg kunne jo huske, se og opleve den ud fra der, hvor den netop havde stået - i min mormors køkken, da hun brugte den, da jeg brugte den hos hende. Jeg vil her fortælle om den første gang, jeg oplevede det

Materialitetens pludselige erindringsmæssige og emotionelle betydning

Jeg havde endelig fået lagt de akutte følelser af sorg fra mig og begyndt at bruge mikrobølgeovnen. Men dens emotionelle indvirken på mig, og min oplevelse af 'hvor jeg er', skulle vise sig stadig at have en betydning for mig. Jeg husker det ret tydeligt - Jeg står i min stue, har mit liv og mine ting omkring mig, udenfor er København, jeg har gang i en masse ting, jeg skal og har travlt. Jeg er glad og har sat retten i ovnen, drejer knappen på ovnen til at tælle 5 min, lyset tændes i den og den velkendte lyd af mikrobølgeovnen, der varmer bekræfter, at der ikke er længe, til aftensmaden er klar - men pludselig, alt imens jeg render rundt i min lejlighed og venter på mad, får et højt og tydeligt 'ding' fra mikrobølgeovnen mig til at stå i min mormors køkken i min erindring, og det kalder på en masse følelser. Det sted der ikke længere findes - det er mikrobølgeovnen bl.a. et eksempel på. Jeg

kommer til at tænke på hende, på hendes hjem. Jeg blev revet ud af hverdagen, København, min travlhed og alt andet og begynder at føle sorg og kærlighed og erindre gode stunder i hendes hjem. Det tager mig ganske enkelt lidt med storm. Pludselig var hun hos mig - uden for tid og rum, men for mit indre blik i mine erindringer, mine følelser. Det, der ellers ikke var tilstede i mit 'nu', blev det pga. mikrobølgeovnens 'ding'. Der var noget af mig, der oplevede at stå i hendes køkken på Holme parkvej i Århus. Jeg følte mig lammet og overvældet af indre billeder - og faktisk ikke kun fra hendes køkken, men hele hendes hus og mange af mine oplevelser med hende. Flere sanseoplevelser kom tilbage til mig. Et billede af køkkenet, hendes stemme og den måde hele hendes hjem var indrettet på, blev med et 'ding' en del af min virkelighed. Det fik mig til at undres - hvad er det med objekter og emotioner, virkelighed, tid og erindringer? Hvordan kan jeg være både i København og i Århus - i et hjem som ikke længere eksisterer, men eksisterer SÅ tydeligt for mig. Et 'ding' og tidligere, før jeg turde bruge den, bare synet af mikrobølgeovnen, og de andre arvestykker. De fysiske objekter fik mig til at føle sorg uden på forhånd at have tænkt på hende - følelserne, oplevelserne og mine minder blev lige pludselig en del af min travle hverdag, min stue, mit liv pga. en lyd fra et objekt, der logisk set bare lavede mad for mig.

Kapitel 4: Valg af teori og analysestrategi

I det følgende vil jeg introducere specialets teoretiske ramme for undersøgelse af, hvordan materialitet, erindringer og emotioner har en sammenhæng. Jeg anvender teorierne i analysen, og vil i følgende argumentere for valget af dem. Dernæst vil jeg præsentere min analysestrategi, hvor jeg vil uddybe min anvendelse af teorierne, empirien og analysens struktur.

4.1 Specialets teoretiske ramme

Som introduceret til i specialets indledning, har jeg valgt at anvende tre teoretiske perspektiver i min analyse. I følgende vil jeg argumentere for mine valg, og hvordan teorierne anvendes i analysen. Jeg har valgt at inddrage tre teoretiske psykologiske perspektiver, som alle argumenterer for overskridelsen af at subjekt/objekt dualismen. Jeg vil i følgende introducere til de tre teoretiske perspektiver for at give et overblik over den teoretiske ramme, som undersøgelsen har. Teorierne præsenteres kun kort i det følgende og uddybes i kapitel 5, da det teoretiske arbejde i undersøgelsen også indgår som en del af det analytiske arbejde.

4.1.1 Affordanceteori

Jeg anvender den økologiske psykolog James J. Gibsons (1904-1979) perceptionsteori, som beskrives i værket *The Ecological Approach To Visual Perception* fra 1986. I værket præsenterer Gibson begrebet *affordance*, som betegner menneskets relation til det fysiske miljø, som mennesket ved direkte perception handler efter. Ved affordanceteorien lægges fokus på, at mennesker *er* fuldstændig forankret i de miljøer, de lever i. Det er miljøerne, der skaber menneskets psykologi og livsbetingelser og derved udvikling. Perspektivet kan bidrage med et perceptionsperspektiv og at undersøge miljøer og materialiteter, som er beskrevet i empirien, og hvordan affordance af de miljømæssige omgivelser kan have en betydning for fænomenet. Affordanceteorien afskærer sig fra at undersøge indre psykiske processer. Jeg vil undersøge, hvordan Gibsons affordanceteori og dens subjekt- og objektforståelse kan begribe relationen, hvor materialitet vækker erindringer og emotioner.

4.1.2 Imagination

Alex Gillespie og Tania Zittoun beskriver i værket *Imagination in Human and Cultural Development* (2016) imagination ud fra et sociokulturelt perspektiv. Gillespie & Zittoun beskriver imagination som en subjektiv og intern proces (2016, ss. 1-2,36), som kan blive aktualiseret af eksterne forhold, bl.a. af fysiske objekter (Gillespie & Zittoun, 2016, ss. 36, 71). De erkender subjekter som individer, der igennem deres kropslige tilstedeværelse og interaktion med og i den sociale og kulturelle verden oplever og opbygger erfaringer i individuelle livsforsløb (Gillespie & Zittoun, 2016, ss. 4,6, 35-36). Jeg inddrager Gillespie & Zittouns perspektiv, da det kan bidrage til at undersøge fænomenet med udgangspunkt i at forbinde subjektive erfaringer med indre billeder og forestillinger oplevet i en sociokulturel omverden. Deres perspektiv giver mulighed for at tydeliggøre forskellen på det subjektive og det sociale (uden at adskille det), som kan bidrage til et perspektiv på subjektive indre processer. Imagination kan opstå pga. af 'triggere', som findes i omverdenen, og som både kan være kontekstuelle men også materielle.

4.1.3 Artefaktbegreb

Det andet perspektiv, jeg anvender i min analyse, er den amerikanske antropolog Michael Coles *artefaktbegreb*. Begrebet præsenterer Cole i kapitlet; 'Kulturen placeres i midten' i værket *Kulturpsykologi* (2003/1996). Cole bygger sit begreb på virksomhedsteoretiske grundantagelser om, at menneskelig aktivitet med redskaber både udvikler de sociale sammenhænge (praksisser), subjektet og redskaberne (Cole, 2003, ss. 122,134). I virksomhedssystemet (s-m-o) sætter Cole artefaktet i

midten som formidler af menneskelig objektrettet handling. Artefaktbegrebet inddrager ud over redskaber også sprog og sociale normer som en del af kulturelle artefakter (Cole, 2003, s. 123,127). Coles artefaktbegreb kan bidrage til undersøgelsen af fænomenet ud fra et perspektiv på, at det sociale, historiske og kulturelle og deri også materialiteter udgør menneskers udvikling og indre processer i en dialektisk forbindelse. Coles teori indeholder et ekspliciteret artefaktbegreb, som jeg vil anvende i min undersøgelse.

4.2 Analysestrategi

I det følgende vil jeg præsentere undersøgelsens analysestrategi. Først vil jeg beskrive, hvordan analyserne er struktureret, og derefter hvilken strategi jeg er gået til analyserne med ift. undersøgelsens tre grundelementer; det empiriske fokus, det teoretiske fokus og udviklingen af et nyt materialitetsbegreb.

Analysen i specialet er delt op i tre dele - en del for hver teori. De tre analysedele indeholder en præsentation af den anvendte teori og derefter analyse af empirien med udgangspunkt i det præsenterede teoretiske perspektiv. Jeg vil løbende i analysen diskutere teoriernes muligheder og begrænsninger for at begribe empirien. Efter hver analysedel samles op i en delkonklusion og kritiske refleksioner over teorien på baggrund af analysen.

Opdelingen af analyserne giver mulighed for at tydeliggøre teoriernes forskellige ontologiske og epistemologiske grundantagelser, subjekt/objekt forståelse, centrale begreber og materialitetsdefinition. Hver analysedel tager på den måde form efter teoriens udgangspunkt for at analysere empirien. Man kan sige, at jeg på den måde 'går med teorien'. Jeg ser, hvad teorien tillader mig at se, og reflekterer over og analyserer hvad teorien kan og ikke kan begribe. Jeg undersøger de stykker af empirien, som teorien kan begribe og give et perspektiv på. På den måde kan jeg undersøge, hvad teorierne kan begribe af empirien med fokus på de udfordringer, de har i samspil med empirien. Dette resulterer i tre analyser, der har forskellige strukturer og inddrager forskellige situationer fra empirien og anvender forskellige begreber og subjekt- og objektforståelser. Denne analysestrategi kan styrke og tydeliggøre det eklektiske arbejde (Sonne-Ragans, 2010, s. 38).

Til sidst i specialet samler jeg analysernes resultater i en konkluderende diskussion, hvor jeg vil lægge større vægt på beskrivelsen af fænomenet i empirien, men også diskutere de forklaringsmuligheder

de tre teorier samlet giver. Ud fra diskussionen af analyserne og empiriens begribelse af fænomenet vil jeg formulere et nuanceret psykologisk materialitetsbegreb.

4.3 Refleksioner over min 'dobbelte rolle' i analysen

Før jeg går videre, vil jeg her dele en analytisk og metodisk refleksion over, hvordan jeg har forholdt mig til at analysere empiri, der beror på mine egne oplevelser. Det har været kilde til generel "analytisk misfornøjelse" at skulle analysere mig selv og skrive *jeg* og *mig* og henvise til min egen mormor. Det har til tider følt grænseoverskridende og en smule uakademisk. Som beskrevet tidligere er jeg inspireret af William James (James, 2014/1899, s. 13) og indtager en rolle som både bedømmer og den bedømte. Jeg optræder i analysen med både et forsker-'jeg' og et subjektivt jeg. Bl.a. i analyserne hvor jeg omtaler min mormors mikrobølgeovn og henviser til *mine ting*, *min lejlighed* mv. I de situationer sammenblandes de to perspektiver, hvor jeg bedømmer mine egne oplevelser ud fra et teoretisk udgangspunkt samtidig med, at jeg ikke kan adskille mig fra mig som det subjekt, der har en sandhed, som bedømmeren ikke naturligt har.

Ud over det åbenlyse forhold, at jeg både er bedømmer og bedømte i det empiriske materiale og derfor i analysen, kunne jeg have valgt at beholde den dobbelte rolle i analyserne og inddraget større dele af 'sandheden' end den der er beskrevet i empirien. Det har jeg valgt at afgrænse mig fra for at skabe transparens. Som jeg nævner i kapitel 3, anvender jeg den autoetnografiske metode til indsamling af empiri, og derfor ikke som specialets overordnede metodologi. Denne beslutning skaber et dilemma og en interessant udfordring i ikke at inddrage mere viden end den, der 'fortælles' i *Arvestykkerne*. Bl.a. ved ikke at inddrage uddybende viden om materialiteters udseende og placeringer i de to hjem, ud over det der står i empirien, eller inddrage nye oplevelser med fx mikrobølgeovnen.

For at distancere mig fra at være et aktivt subjekt i analysen og primært indtage bedømmerrollen forholder jeg mig til mit bedømte selv, som var det enhver anden informant og empirien som en transskription. Udover enkelte mindre redaktionelle rettelser for forståelse og læsevenlighed har jeg derfor ikke ændret i teksten, siden jeg skrev den. Jeg har trukket på min erfaring fra tidligere kvalitative analyser og anvendt samme distance til empirien i nærværende analyse, hvor jeg har analyseret udtalelser og oplevelser fra informanter og har på samme måde sat min egen oplevelse (som er beskrevet i empirien) under teoretiske lupper. Dog har jeg, for ikke at skabe en eventuel falsk

distance ved at distancere mig fra det åbenlyse, erkendt min egen dobbeltrolle ved at anvende *jeg*, *mig* mv. i analyserne.

Styrken ved at analysere empiri med udgangspunkt i mine egne oplevelser er, at jeg ved, hvornår jeg som undersøger overskrider grænser og analyserer for meget ind i en situation. Ulempen er, at der kan være en fare for, at jeg ubevidst ikke analyserer i dybden af frygt for at udstille mig selv eller at den distance, jeg har valgt at have, gør, at jeg ikke går for helt i dybden i analyserne af empirien.

Kapitel 5: Teori & Analyse

I dette kapitel vil jeg analysere empirien ud fra de tre teoretiske perspektiver. Analysen er derfor opdelt i tre dele - én for hver teori. I analysen undersøges både teorien og empirien. Det gør jeg i hver analysedel ved først at redegøre for teorien og dens perspektiv på relationen mellem mennesker og materialitet, hvorefter empirien analyseres med fokus på teoriens forklaringssevne og begribelse af det empiriske fænomen. Hver analysedel er bygget op på den måde - men er alligevel forskellige da teorierne har forskellige epistemologiske og ontologiske udgangspunkter, og analyserne er formet herefter. Jeg vil løbende diskutere teoriernes muligheder og begrænsninger. Hver analysedel afsluttes med en delkonklusion og kritiske refleksioner over teorien. De tre teorier og analyser præsenteres ud fra de tre teoretiske perspektiver. Det vil blive diskuteret og analyseret løbende i de tre analyser og derefter delkonklusionerne.

5.1 Affordanceteori - James J. Gibson

I følgende vil Gibsons affordanceteori blive præsenteret. Derefter analyseres empirien med udgangspunkt i affordanceteorien. Derudover vil jeg undersøge teoriens muligheder og begrænsninger i forhold til at begribe empirien. Jeg vil i nærværende afsnit både beskrive, analysere og diskutere. I analyserne er der lagt vægt på, hvad affordanceteorien kan begribe, og derfor har jeg inddraget situationer i empirien ud fra det, og derigennem diskuteres teoriens muligheder og begrænsninger som en del af analysen. Jeg anvender teoriens subjekt og objektforståelse og centrale begreber. Analyseafsnittet afsluttes af en delkonklusion, der samler op på analysen og et afsnit med kritiske refleksioner over teoriens begrænsninger.

5.1.1 Affordance

I følgende præsenteres Gibsons affordanceteori (1986, ss. 7-44,127-143). Gibson argumenterer for overskridelsen af subjekt/objekt dikotomien. Grundlæggende kan Gibsons teori betegnes som relationel, hvor menneskets adfærd og dermed psykologi er grundlagt i dets relation til de miljøer, det lever i. Han argumenterer for, at det, der skaber menneskers psykologi, er det, der er direkte muligt at percipere i omgivelserne omkring mennesket. Gibsons teori tager afstand fra psykiske og sociale fænomener som emotioner, tanker, symboler og tid og peger på, at de kun tilhører subjekter, og derfor ikke en del af relationen mellem subjekter og objekter. Gibson forholder sig kritisk forskning af perception i kontrollerede forsøgsrum, fysikkens, kemiens og andre naturfaglige discipliners terminologier og udregninger som udgangspunkt til at forstå perception.

Gibsons teori og grundantagelser er centreret i begrebet *affordance* som dét, miljøet giver mennesker, og dét mennesker perciperer ud fra menneskets fysiske muligheder, bevægelser og måde at leve på. Hans perspektiv er derved på objektet, og han fokuserer på, hvad objekter stiller til rådighed for subjekters. Gibson skriver “the *affordances* of the environment are what it *offers* the animal, what it *provides* or *furnishes*, either for good or ill” (1986, s. 127). Begrebet *affordance* adresserer antagelsen, at værdi og mening bliver direkte perciperet af mennesker, og at *affordance* er en betegnelse for relationen mellem mennesket og miljøet. Men da *affordances* både er en del af miljøet og af mennesker, kan *affordances* kun måles relativt i forhold til de mennesker eller dyr, som er i miljøet. På den måde er *affordance* subjektivt relativt og unikt. I Gibsons miljøforståelse ligger, at objekter aldrig står alene, men er en del af et miljø. Gibson anvender begrebet ‘reder’ (*nesting*) for at underbygge antagelsen om, at objekter hører sammen (som blade på træer og bjerge og dale), men at de er sammensatte miljøer. Menneskets (eller en arts) levemåde kalder Gibson *nicher*. *Nicher* er bestemt af miljøet, da “The natural environment offers many ways of life, and different animals have different ways of life. The niche implies a kind of animal, and the animal implies a kind of niche” (Gibson, 1986, s. 128). Derudover betegner Gibson menneskets måde at bevæge sig rundt i sine omgivelser på ud fra *affordance* som *locomotion*.

Gibsons beskrivelser af objekter er uden symboler, og som “a persisting substance with a closed or nearly closed surface and can either be detached or attached ... the surface of an object has a definite texture, reflectance, color, and layout, the surface layout being its shape” (Gibson, 1986, s. 39). Objekters overflader skaber et miljø for subjektet, hvor det kan orientere sig om, hvordan det kan og

skal bevæge sig for at overleve. Det vil sige, at materialitet for Gibson ikke er udgjort af, hvad det i sociale sammenhænge kan siges at være, men ud fra hvad de fysiske objekter og miljøets fysiske tilstedeværelse afforder for subjektet.

Gibsons psykologi opretholder en distance, der gør det muligt at observere og analysere ud fra det observerede. Han erkender ikke den "indre" psyke eller symbolske betydninger. Han går derved beskrivende til subjekt og objekt og fokuserer på relationen, som han kalder affordance. I Gibsons teori er mennesker og dyr stort set er det samme. Denne distance giver en interessant dimension til at forstå og analysere relationen mellem mennesker og omgivelser, da det giver materialiteten i sig selv en grundlæggende stor betydning for menneskelig handling og erkender mennesket som et aktivt væsen, der handler efter de fysiske materialiteter ved den direkte perception. På denne måde placerer Gibson subjekter med to fødder på jorden og deres handlinger som havende direkte relation til de omgivelser, som de er i.

5.1.2 Analyse med udgangspunkt i affordanceteori

I følgende vil jeg anvende Gibsons affordanceteori til at analysere empirien *Arvestykkerne*. Derudover vil jeg også undersøge teoriens muligheder og begrænsninger i forhold til at begribe empirien. Da affordanceteorien, som beskrevet ovenfor, ikke inddrager symboler, psykiske og sociale fænomener er analysen fokuseret på de fysiske miljøer, som er beskrevet i empirien.

5.1.2.1 'Huset stod som det plejede'

I empirien introduceres to miljøer: et i huset hos mormor og et hjemme hos mig i København. Jeg har valgt at kalde de to hjem for miljøer for at anvende Gibsons terminologi. Jeg vil i følgende analysere, hvorfor miljøet hos min mormor kan opfattes som det er 'som det plejede', selvom hun lå for døden. I empirien udtrykkes forundring over, at en stor emotionel begivenhed ikke ændrede på adfærden i min mormors hjem. I empirien beskrives det således

Huset stod mest af alt jo også, som det plejede - der var intet ændret: Huset føltes fuldt af liv, som var hun stadig i live. Det havde ikke ændret sig, selvom hun lå for døden. Det var slet ikke mærkeligt at bevæge sig rundt i huset, lave mad som vi plejede og sidde i udestuen og grine over køkkenbordet (Arvestykkerne).

Det samme gør sig gældende efter hendes død, hvor der beskrives; *“dagen efter, følte huset stadig lige så indbydende og hyggelig”*(Arvestykkerne). I følge affordanceteorien er materialitetens affordance det samme i alle situationer fordi *“the object offers what it does because it is what it is”* (Gibson, 1986, s. 139). Det er de, fordi meninger og værdier er placeret mellem miljøet og subjektet, og derfor kan menneskers adfærd forklares ud fra deres perception af de eksterne miljøer (Gibson, 1986, ss. 129, 139). Den miljøbestemte adfærd kalder Gibson locomotion og forklarer at *“locomotion and behavior are continually controlled by the activities of seeing, smelling, and hearing, together with touching”* (1986, s. 32). Det vil sige, at de perceptivt aktiviteter, som mennesker perciperer sine omgivelser med, skaber en forståelse af miljøet som fx; *“climb-on-able or fall-off-able”* (Gibson, 1986, s. 127-128). Ud fra et affordanceperspektiv kan oplevelsen af at ‘huset stod som det plejede’, selvom min mormor ligger for døden, forklares ved, at miljøet ikke har forandret sig og derfor afforder det samme. Det forklarer, hvorfor vi stadig kan begive os rundt i huset og bruge de forskellige materialiteter, som vi plejer. Ifølge affordanceperspektivet vil relationen til det eksterne miljø kun ændre sig, hvis enten mine fysiske muligheder for perception (se, høre, røre), eller miljøet forandrer sig - miljøets betydning ændrer sig ikke for mig ved emotionelle eller andre subjektive indre forandringer. Ifølge empirien har miljøet i min mormors hjem netop ikke ændret sig, så ud fra sine fysiske substanser, indeholder miljøet stadig den samme affordance, ud over at min mormor nu lå i stuen. Det kan forklare, hvorfor adfærden er den samme, som før min mormor lå for døden – *”som var hun stadig i live”* (Arvestykkerne). Det er stadig det samme bord, køkkenet indeholder stadig de samme objekter, som afforder madlavning. Helt konkret vil det sige, at man stadig kan sidde i udestuen, fordi stolene stadig er til-at-sidde-på og bordet til-at-sidde-ved.

På den måde kan Gibsons teori give et perspektiv på det eksterne betydning for subjekter, og at relationen mellem subjektet og objektets kan opfattes som uforandret på trods af en emotionel begivenhed. Eksemplet antyder, som Gibsons teori beskriver, at der kan være en adskillelse mellem materialiteternes betydning for anvendelse og det emotionelle og kontekstuelle.

5.1.2.1 Det er som at være omgivet af hende

Jeg vil i følgende fortsætte med at analysere miljøet hos min mormor men i dette afsnit med fokus på, hvad affordanceperspektivet kan bidrage med i de situationer, som beskrives i empirien, hvor miljøets bliver forklaret *som en del af min mormor*. Jeg vil i det næste analyseafsnit diskutere,

hvordan affordanceteorien kan anvendes og forstås i de situationer, hvor der også er subjektive og emotionelle fænomener på spil.

I empirien beskrives, hvordan min mormors hjem opleves som en personlig del af hende. Det er tydeligt, hvordan det skaber undren, at situationen omkring hendes død ikke forandrer oplevelsen af miljøet og den grundlæggende relation til hendes hjem

Da hun gav slip, og vi alle stod om hendes seng, og stadig også dagen efter, følte huset lige så indbydende og hyggelig. Hendes ting var stadig hendes, og det følte som at være omgivet af det, der var tilbage af hende ... Burde det ikke have ændret sig? Hun var jo død? ... Det blev pludseligt tydeligt, hvordan hendes hjem var en del af hende, hendes tanker, følelser, drømme, praktiske fornuft og liv - og vores liv (Arvestykkerne).

Ud fra affordanceperspektivet kan der argumenteres for, at det, at miljøet stadig er indbydende, kan forstås ud fra, at miljøet *er* det samme lige meget, hvordan subjekter *oplever* miljøet (Gibson, 1986, s. 129) Fænomener som, at det stadig følte som hendes ting, og følelsen af at være omgivet af hende, kan ikke forklares ud fra affordanceteorien. Da det hjemlige miljø er et, der skabes af dem, der bor der, kan det stadig have en miljømæssig betydning, at tingenes *nesting* (som er sammensætningen af flere substanser) skabte en bestemt *niche* (en levemåde for en art) for min mormor samt en unik niche for os andre. Det kan forklare, hvordan en gruppe af substanser skaber et miljø, der afforder en levemåde for mennesker. Gibson skriver, at niche-begrebet “is not quite the same as the *habitat* of the species; a niche refers more to *how* an animal lives than to *where* it lives. I suggest that a niche is a set of affordances” (1986, s. 128). Gibson argumenterer for, at omgivelser har potentiale til forskellige former for liv, da de forskellige former for liv er bestemt ud fra hvem, der lever i det, og hvad miljøet afforder (1986, s. 129). Der kan derfor i et hjem skabes et miljø, der afforder en levemåde ud fra, hvilke substanser der findes i hjemmet, og hvordan miljøet samlet afforder. På den måde skabes sammenhængen mellem miljøet før og efter min mormors død, kan der argumenteres for. Så det er ikke kun pga. af oplevelsen af, at det er *hendes ting*, men af relationer til hjemmets eksterne miljø, der gør at miljøet stadig opleves som det samme. Hvis man ikke medregner de subjektive og sociale fænomener (det sociale i oplevelsen af at miljøet er min mormors), kan det at miljøet, som befinder sig det samme sted (hos min mormor), perciperes som det samme, og derfor afforde til samme levemåde (niche) for mig.

Gibson beskriver ikke tydeligt, hvordan subjekter har betydning for, hvordan miljøer (som min mormors hjem) skabes. Affordanceteorien ekspliciterer ikke, om subjekter har mulighed for at genkende miljøer og niches, som de har været en del af før. Jeg vil herunder diskutere, hvordan genkendelse af affordance kan beskrive forholdet i empirien, hvor der henvises til, at miljøet stadig er det samme, som i citatet beskrives *min mormors*. Jeg vil argumentere for, at ved at inddrage den subjektive relation til det eksterne miljø, inddrager Gibson en erkendelse af, at miljøer kan udformes forskelligt ud fra subjektive behov for at leve i sikre miljøer (1986, s. 130). Gibson skriver, at mennesket udvikler miljøer for at “change what it affords him [mennesket]. He has made more available what benefits him and less pressing what injures him” (1986, s. 130). Det vil sige, at miljøet i min mormors hjem er skabt ud fra, hvordan miljøet samlet afforder hende bedst. Det kan kædes sammen med hendes levemåde og den direkte perception af substanser, som er samlet i *nests*, både som hele hendes hus, men også fordelt i hvert rum. Affordanceteorien subjektbegreb argumenterer for, at det, som defineres som subjektivt, skal ses i relation til det eksterne miljø - da affordance udgøres af subjekters fysiske muligheder for at percipere mening i det eksterne miljø (Gibson, 1986, s. 127). Gibson argumenterer for, at affordance derfor er en unik relation, der skabes på baggrund af, hvad miljøet kan afforde subjektet (1986, s. 127).

Det at miljøets affordance består, selvom det emotionelle forandres, vil betyde, at min mormors indretning stadig afforder det samme. Derfor kan det diskuteres, om det er eksternt eller internt at miljøet afforder til at ”*det føltes som at være omgivet af hende*”(Arvestykkerne). Da det er et subjektivt emotionelt udtryk, men jeg vil argumentere for, at miljøet, som det står, med stor sandsynlighed stadig vil opfattes eksternt for dem, der før har været i hjemmet - spørgsmålet er om miljøet ifølge affordanceteorien, kan genkendes som et personligt miljø?

Det, der er pointen her er, at selvom emotioner af sorg er en del af subjektive oplevelser, så er miljøet i sig selv, uden for den emotionelle oplevelse, også stadig til stede og bliver opfattet som sådan. Det står, som det hele tiden har gjort, og perciperes som det samme. Men det er en udfordring at skille indre psykiske processer og fysiske miljøer fra hinanden, da empirien beskriver subjektive oplevelser af miljøet ved beskrivelser af emotionelle og sociale betydninger af mormors hjem. Diskussionen skal stadig ses i lyset af, at emotioner og viden om, hvad ting er, ikke skal forveksles med Gibsons

teori om affordance. Diskussionen skal nærmere ses som en refleksion, om mennesker i de direkte perciperede miljøer har mulighed for at genkende et miljøes affordance.

Derfor er præmissen om at anse hjem som miljøer også en præmis, der skal indgås med argumentet om, at hjemlige miljøer ofte er indrettet *til* at afforde på en bestemt måde.

5.1.2.2 Mikrobølgeovnen - et løsrevet objekt og et redskab.

Jeg vil i dette afsnit fokusere på tingene, jeg har arvet, som kommer fra min mormors hjem til mit hjem. Jeg vil først fokusere på mikrobølgeovnen som materialitet. I empirien beskrives, hvordan mikrobølgeovnens 'ding' bliver et bindeled mellem mormors hjem og mit eget

Jeg havde ... begyndt at bruge mikrobølgeovnen ... men pludselig ... får et højt og tydeligt 'ding' fra mikrobølgeovnen mig til at stå i min mormors køkken i min erindring (Arvestykkerne).

Det er objektets 'ding', der skaber situationen. Jeg hæfter mig ved, at det er præcis *det* objekt med den lyd og det design, som skaber relationen mellem mit og min mormors køkken i min bevidsthed. I forhold til mikrobølgeovnen ses en *situation*, hvor jeg laver mad. Jeg har travlt og finder det som en let løsning at bruge en mikrobølgeovn. Gibsons teori indfanger ikke praksisser, og de er derfor ikke mulige at undersøge nærmere her. Ifølge Gibsons teori kan mikrobølgeovnen beskrives som et flytbart objekt. Det er hult, så det kan indeholde en anden substans. Layoutet er glat, teksturen er af plastik men hård og kan ikke forandres med mindre der fx bliver tegnet på overfladen, eller den bliver slået i stykker. Mikrobølgeovnen afforder forskelligt, alt efter hvordan den står, og hvilke andre objekter den står sammen med, ovenpå, nedenunder mv. Mikrobølgeovnen som objekt har været i min mormors hjem og er nu i mit eget.

5.1.2.3 Arvestykker - en miljømæssig forandring

Jeg vil i det kommende belyse, hvordan de emotionelle oplevelser kan have en relation til de konkrete miljømæssige forandringer, der sker. Ved at anvende affordanceteorien vil jeg undersøge, hvordan forandring og tid perciperes i de miljømæssige forandringer. Jeg vil inddrage de andre arvestykker, som beskrives i empirien. Gibson peger på, at sociale fænomener som tid ikke er det samme som perciperet forandring, men at perceptionen af forandring sker i miljøet. Gibson skriver "we perceive

not time but processes, changes, sequences, or so I shall assume ... The human awareness of clock-time, socialized time, is another matter” (1986, s. 12). Med dette perspektiv på empirien vil jeg undersøge, hvordan de miljømæssige ændringer ved indførelsen af de ‘nye’ materialiteter kan have en betydning for behovet for at gemme dem væk, da de tydeliggør en forandring.

I empirien står der;

Jeg fik alle de ting, jeg havde arvet en måned efter min mormors død ... det tog mig ca 1,5 måned at få pakket alle kasserne ud og sat tingene på plads ... Jeg havde en vigtig eksamen i den tid, og følte at jeg blev nødt til at 'glemme' at min mormor var død. Ved at holde tingene i kasser under sengen - gemt væk, kunne jeg gemme den 'virkelighed' væk lidt endnu (Arvestykkerne).

Det er tydeligt, hvordan andre arvestykker fra min mormor ikke var nemme, emotionelt, at integrere i mit hjem. Arvestykkerne bliver derfor gemt væk, indtil en vigtig eksamen er overstået. Der er sket en forandring i det fysiske miljø ved, at der er kommet fysiske objekter ind, som har en betydning og skal gemmes væk. Det kan være en hjælp at gemme de nye ting væk og derved glemme sorgen. Det vil sige, at miljøets forandring kan gemmes, og så gemmes forandringen også følelsesmæssigt. Hvis vi holder os til miljøets forandring og erkendelsen om direkte perception (Gibson, 1986, s. 12).

Det vil sige, at forandringen i miljøet er afgørende for oplevelsen af tid og sted - det er ikke klokkens tikken, der beskriver menneskets oplevelse af forandring. Gibson begriber tid og sted ud fra *forandring* i miljøet, som kan give et perspektiv på eksemplet om arvestykkernes betydning (1986, s. 12).

Hvis vi skal følge denne tanke, kan man sige, at materialiteterne, som bliver flyttet ind i min lejlighed, ændrer miljøets affordance. Muligvis er det derfor, de nye ting kommer til at stikke ud. Forandringen i miljøet i mit hjem kan skabe en markør af en forandring af livet for mig - tingenes tilstedeværelse viser, at min mormor er død. Ved at gemme tingene bliver det glemt, og miljøet får den ‘gamle’ affordance igen.

5.1.2 Delkonklusion - Affordanceteori

Jeg har i det ovenstående anvendt Gibsons teoretiske perspektiv til at begribe forhold, der er beskrevet i empirien. Gibsons teori har et interessant fokus, der placerer mennesker i miljøer som mindste analyseenhed. Det er ud fra de fysiske omgivelser, at menneskers psykologi skabes. Vi har i det ovenstående set, hvordan man ud fra Gibsons teori kan forklare, hvorfor miljøet i min mormors hjem stadig opfattes på samme måde som før hendes død. Det er ud fra dets affordance. Det ændrer sig ikke, selvom subjektets emotioner ændres. Den antagelse er interessant at holde fast.

Analysen har belyst, hvordan hjem kan erkendes som et afgrænset miljø, hvor objekter er sat sammen i *nests*. Det er ikke den enkelte materialitet, der skaber miljøet. Det er sammenhængen af materialiteter, der skaber miljøer, hvor nicher skabes. Jeg har undersøgt, hvordan affordanceteorien kan sætte et perspektiv på, hvordan subjektive skabte miljøer, kan skabe genkendelse af *mormor* på baggrund af miljøets samlede affordance, som hun har skabt i sit hjem. I empirien er der en tydelig indikation på, at de specifikke materialiteter, der er flyttet fra mormors miljø og til mit miljø, skaber en emotionel reaktion. Det kan Gibsons teori *ikke* indfange. Men perspektivet, der placerer materialiteterne som beskrevet ud fra deres affordance, giver materialiteterne en betydning. Man kan diskutere, om forandringen i miljøet er det, der skaber emotionerne så tydeligt, at forandringen skal 'gemmes' væk, som beskrevet i empirien. Generelt skaber affordanceteorien et perspektiv på empirien, som har fokus på det eksterne miljøes betydning. Dette selv i situationer hvor jeg oplever stærke emotioner. I forhold til situationen med mikrobølgeovnens 'ding' kan affordance- teorien begribe mikrobølgeovnen som en substans ud fra dens fysiske kvaliteter og derved affordance.

5.1.2.1 Kritiske refleksioner over teori og analyse

Det er udfordrende at benytte affordanceteorien på store dele af empirien, da teorien ikke begriber psykiske indre fænomener. Jeg anser det for en reducere af subjekter, og at teorien reproducerer en dikotomi, hvor emotioner og erindringer *ikke* har en relation til de fysiske omgivelser. Det begrænser muligheden for at inddrage affordances og miljøets betydning for mennesket, hvor emotioner *også* er en del af relationen. Det samme gælder sociale aspekter af empirien som fx, praksisser, der er forbundet med materialiteter. Teorien bidrager med et konkret fokus på den materielle verden og de handlingsmæssige og direkte perciperede betydninger for subjektet, den har. Teorien giver en forklaring på, hvorfor et miljø kan perciperes på samme måde på trods af subjekters emotioner og de

kontekstuelle forhold. Havestuen ændrer ikke affordance, da min mormors dødsfald ikke har ændret hendes hjemms affordance.

En anden vigtig antagelse i Gibsons teori er, at han erkender materialiteter, som noget der ikke kan isoleres, hverken fra subjektet eller fra hinanden. Det vil sige, at en materialitet aldrig står alene, og at subjekter *altid* er omgivet af et miljø, der afforder til subjektets aktive handlen i verden.

Analysen viser, hvordan det er en udfordring at skille sociale og subjektive indre processer og det direkte perciperede fra hinanden. Det kan diskuteres, om det alligevel kan integreres i forhold til at forstå, hvordan subjekter handler, og hvordan miljøets forandring skaber udgangspunkt, for oplevelsen af, at noget har forandret sig, som set med min mormors arvestykker.

En epistemologisk note er, at empirien ikke er indsamlet med henblik specifikt på Gibsons teori. Det vil sige, at der bl.a. mangler en beskrivelse af de miljøer, som empiriens situationer udspiller sig i, og derfor kan affordanceteorien ikke begribe store dele af empirien. En anden note til Gibsons teori er, at den ofte i psykologiske analyser er anvendt med andre teorier (bl.a. Bang & Pedersen, 2016).

En anden væsentlig udfordring ved at anvende affordanceteorien er, at den forholder sig til naturlige omgivelser og har nogle forklaringsvanskeligheder angående det sociale og de konstruerede miljøer som fx hjem og mikrobølgeovn. Derfor kræver brugen af hans teori en operationalisering. Det vil sige, at Gibsons teori rummer interessante muligheder for videre analyse og giver samtidig materialitet en altafgørende betydning for subjektets liv og adfærd, der mangler mulighed for at kunne erkende praksisser, tanker, emotioner, forståelser, viden mv. for subjekter. Derudover kan man argumentere for, at Gibson isolerer mennesket fra dets sociale liv, og hans teori kan virke som solipsisme, da affordancerelationen er en relation mellem et subjekt, og hvad materialiteterne afforder *det* subjekt.

5.2 Imagination - Alex Gillespie og Tania Zittoun

I følgende vil jeg anvende Alex Gillespie & Tania Zittouns teori om imagination, som perspektiv i analysen af empirien *Arvestykkerne*. Jeg vil i nærværende afsnit både beskrive, analysere og diskutere. I analyserne er der lagt vægt, på hvad teorien kan begribe og derfor har jeg inddraget

situationer i empirien, ud fra det, og derigennem diskuteres teoriens muligheder og begrænsninger som en del af analysen. Jeg anvender teoriens subjekt og objektforståelse, og centrale begreber. Analyseafsnittet afsluttes af en delkonklusion, der samler op på analysen og en et afsnit med kritiske refleksioner over teoriens begrænsninger. Herunder vil der være en præsentation af perspektivet på imagination, og derefter analyse af specialets empiri.

5.2.1 Imagination

Det andet teoretiske perspektiv jeg inddrager i undersøgelsen, er formuleret af psykologerne Alex Gillespie & Tania Zittoun (2016, s.xi - 73). Deres udgangspunkt er at undersøge *imagination* ud fra et sociokulturelt perspektiv. Gillespie & Zittouns trækker på virksomhedsteoretiske grundantagelser.

Gillespie & Zittoun beskriver *imagination* som en privat og subjektiv, multimodal, kropslig forankret, semiotisk, kreativ og ikke reproduktiv proces, der foregår internt i subjekter som en 'embodied mind experience' (2016, ss. 1-2,36) men som kan blive aktualiseret af eksterne forhold som f.eks fysiske objekter. Processen foregår i *loops* ud af de fysiske omgivelser, hvor subjekter kan transporteres i tid og sted i deres bevidsthed. De eksterne forhold, henviser Gillespie & Zittoun til som den kulturelle verden, der inkluderer fysiske objekter. De beskriver, at deres tilgang forankres i konstant vekslen mellem det subjektive og det sociale, hvor imagination både er personlig, subjektiv og social da det "grows out of our shared culture" og hvor den kulturelle verden "can be transformed by acts of imagination" (Gillespie & Zittoun, 2016, uden sidetal).

Gillespie & Zittoun placerer sig i en grundantagelse om, at relationen mellem subjekter og deres omverden ved imagination sker i et dialektisk forhold. De peger på *interaktion* og *erfaring* som grundlæggende elementer i deres ontologi. De definerer deres tilgang som værende pragmatisk, relationel og perspektiverende. Gillespie & Zittouns teoretiske perspektiv udfolder forholdet mellem subjekter og fysiske omgivelser, til eksplicit at relatere til psykiske indre processer med den ydre sociale verden i konceptet imagination. Deres udgangspunkt er i menneskelig erfaring, der beskrives som sanselighed, aktivitet, interaktivitet, og internaliseret dialog, det vil sige inde i subjekter.

Gillespie & Zittoun beskriver subjekter som individer, der igennem sin *kropslige* tilstedeværelse og interaktion med og i den sociale og kulturelle verden, oplever og opbygger erfaringer i et individuelt livsforsløb ('lifecourse') (2016, ss. 4,6, 35-36). Det vil sige, at ethvert subjekt oplever verden ud fra

sin kropslige tilstedeværelse, egne tanker og følelser og unikke oplevelser i verden, og derved er der ikke to livsforløb, der er ens. Ifølge Gillespie & Zittoun danner subjektets erfaringer det, de kalder en subjektiv *semiotisk kapacitet* (2016, s. 5). De trækker på den amerikanske filosof Charles S. Peirce (1878), som argumenterer for, at erfaringer lagres som tegn og giver subjekter muligheder for forstå situationer i verden. På den måde bliver den sociale og kulturelle 'verden' ved subjektets erfaringer i den, internaliseret som tegn, der hjælper til med "our very being-in-the world and turn into a psychological experience" (2016, s. 5). Den semiotiske kapacitet er den, der giver muligheder for imagination, som de kalder en semiotisk aktivitet. Den semiotiske kapacitet forandres hele tiden i takt med, at menneskers erfaringer skabes ved deres konstante interaktion med verden.

For at konceptualisere subjektets forhold til den sociale verden, dets subjektive kropslige erfaringer, og den imaginative proces inddeler Gillespie & Zittoun subjektets forankring og væren i verden i tre dele. De starter med den sociale delte virkelighed, som de kalder *paramount reality* (2016, s. 7). Jeg vil i min analyse oversætte *paramount reality* til 'den altoverskyggende virkelighed'. Den altoverskyggende virkelighed definerer de som den sociale delte verden, som inkluderer

live in a given year, in a certain town or country, with buildings, chairs, cups and good and bad weather ... This given world includes the experience of others, the materiality of things and the irreducibility of time, renders our inherently social, in the sense of taking place in materially given and intersubjectively and symbolically shared world.

Den altoverskyggende virkelighed foregår også i praksisser. Udover den sociale delte verden opdeler Gillespie & Zittoun subjektive oplevelser i den altoverskyggende virkelighed i to sfærer for erfaring: Den kropslige subjektive erfaring i verden, som de kalder den *proksimale sfære for erfaring* (Proximal experience), og den *distale sfære for erfaring* (Distal experience) (Gillespie & Zittoun, 2016, s. 9). Proksimal henviser til legemlig nær sfære for erfaring, og distal henviser til legemlig fjern sfære for erfaring. Den proksimale sfære for erfaring indeholder subjektive unikke oplevelser i den altoverskyggende virkelighed. Dette niveau bygger på subjektets kropsligt forankrede erfaringer, der skabes ud fra dets her-og-nu oplevelser i den fysiske og sociale verden. Den distale sfære for erfaring, som begriber subjektets konstante bevidsthedsflow, kan afkobles fra den proksimale sfære for oplevelse og transportere subjektet ud af den umiddelbare fysiske setting og ind i fortid, fremtid eller kreative verdener.

Det betyder, at imagination er en subjektiv proces, der tager subjekter ud af den proksimale sfære for erfaring og ind i den distale. Dette sker i loops, da subjekters bevidsthed vender tilbage til den proksimale sfære for virkelighed. Subjektet er både unikt og socialt skabt, og imagination tager udgangspunkt i netop denne dobbelthed. Subjektet er ikke afgrænset fra den kulturelle og sociale verden, men opbygger subjektive erfaringer ved sin kropslige forankring i verden og sin unikke 'vej' og oplevelser i den. Emotioner, der opstår i forbindelse med imaginationer, beskrives som værende lige så følte og kropsligt forankrede som oplevelser i den proksimale sfære for erfaring kan være.

Imaginationer kan ifølge Gillespie & Zittoun igangsættes ved det, de betegner som en 'trigger' (2016, ss. 10-11, 42). Det vil sige, at der er forhold i den proksimale verden, der kan trigge imagination, hvor den proksimale og distale sfære for erfaring adskilles og derved, at subjekter imaginerer. Det sker bl.a., hvis der opstår uventede problemer, kedsomhed eller overstimulering.

Gillespie & Zittouns perspektiv forholder sig explicit til materialitet og steder og forklarer "objects can become the materialization of further symbolic and semiotic resources" (2016, s. 71). Materialiter kan både være triggere til fortid og fremtid og en del af den semiotiske kapacitet. Gillespie og Zittoun uddyber ikke materialitetens betydning for imagination men peger på, at de kan have en hukommelsesfremmende funktion, der kan sætte gang i imaginationer.

Gillespie & Zittoun peger på, at subjekter og materialitet i relation med hinanden kan skabe imaginationer, der henleder til fortid, fremtid og emotionelle situationer. Gillespie & Zittouns teoretiske perspektiv på imagination forholder sig ikke eksplicit til subjekt/objekt dualismen, men jeg vil argumentere for, at de på baggrund af deres teoretiske grundantagelser, placerer sig inden for et felt, der gør. De inddrager både det indre og ydre og erkender det indre som subjektive processer, semiotisk kapacitet og imaginationer, der i subjekters bevidsthed kan 'rejse' i tid og sted, lave kreative problemløsninger og drømme sig væk i fantasier. Det ydre er defineret som en social og kulturel verden, hvor materialiteter og sociale praksisser er. De erkender, at materialitet og steder kan forekomme som kapacitet for imaginationer.

5.2.2 Analyse med udgangspunkt i imaginationsteorien

I nærværende analyse vil jeg undersøge, om det kan siges at være imaginationer, der viser sig for mit indre øje i forestillinger om mormor. Samtidig vil jeg undersøge, hvilken betydning materialiteter har i de situationer, hvor det sker. Jeg vil også undersøge hvad forholdet mellem materialitet, erindring, emotion og imagination er og hvordan der er en forbindelse mellem materialitet og imaginationer.

Jeg vil derudover undersøge, hvordan Gillespie & Zittouns subjektforståelse kan bidrage til begribelse af empirien og oplevelserne af mikrobølgeovnens og de andre arvestykkers betydning for mig.

Jeg har valgt at anvende ordet imagination i min analyse. Ordet ville på dansk eksempelvis kunne oversættes til forestillinger, fantasi og indbildninger. Jeg har vurderet, at disse ord i for høj grad er værdiladede eller kan give associationer til andre begreber som eksempelvis Descartes' images. Imagination vil her betegne den proces, som Gillespie & Zittoun beskriver som et teoretisk begreb, og jeg vil også anvende begrebet som verbum: at *imaginere*.

5.2.2.1 At være to steder på en gang

Det første, jeg vil undersøge, er, hvordan Gillespie & Zittouns perspektiv på imagination kan beskrive situationen i empirien, hvor jeg pludseligt oplever at få indre billeder, som omhandler min mormor.

Pludselig var hun hos mig - uden for tid og rum, men for mit indre blik i mine erindringer, mine følelser. Det der ellers ikke var tilstede i mit 'nu', blev det pga. mikrobølgeovnens 'ding' (Arvestykkerne).

I citatet beskrives, at der sker et pludseligt skift, hvor jeg bevæger mig ud af tid og rum og erindrer min mormor. Mikrobølgeovnens 'ding' er betydningsfuldt for skiftet. I hht. Gillespie & Zittouns perspektiv på imaginationer kan skiftet forstås ud fra en opdeling af erfaringer i forskellige sfærer, *den altoverskyggende virkelighed, den proksimale og distale sfære for erfaring* (2016, ss. 7-9). Opdelingen kan forklare situationen, ved at der sker et brud mellem den proksimale sfære og distale sfære for erfaring. Den proksimale sfære for erfaring kan derfor ud fra empirien beskrives som, at jeg laver mad, hører musik og går fra værelse til værelse i min lejlighed og er glad (Arvestykkerne). Bruddet sker ved, at bevidstheden fjerner sig fra subjektets kropslige forankring og ind i den distale

sfære for erfaring, der overtager al opmærksomhed. Den kropslige forankring i tid og rum og min bevidsthed deler sig, og derfor oplever jeg de indre billeder af min mormor tydeligt. Oplevelserne af min mormor for mit indre blik kan derfor ses som en imagination.

Imaginationerne i empirien beskrives som *overvældende af indre billeder* og som et miskmask af forskellige oplevelser;

hele hendes hus, og mange af mine oplevelser med hende. Flere sanseoplevelser kom tilbage til mig. Et billede af køkkenet - hendes stemme, og den måde hele hendes hjem var indrettet på, blev med et 'ding', en del af min virkelighed (Arvestykkerne).

I empirien beskrives, hvordan de indre billeder af min mormor får en betydning for mine emotioner; *“jeg blev revet ud af hverdagen, København, min travlhed og alt andet og begyndte at føle en sorg, en kærlighed, og erindre gode stunder i hendes hjem”*(Arvestykkerne). Dette citat viser, hvordan gode og sorgfyldte emotioner blander sig i en kompleksitet af viden om, at hun er død og glæden over et gensyn og en kærlighed rettet mod hende. Selvom imaginationerne sker uden for den kropslige forankring i verden, betyder det ifølge Gillespie & Zittoun ikke, at de ikke kan føles virkelige. De forklarer, at “emotions, for example, experienced within imagination are “real”. Indeed, imaginary experiences can sometimes, and to some extent, trump reality, blocking it out” (Gillespie & Zittoun, 2016, s. 20).

Det vil sige, at selvom imaginationen ikke har direkte indflydelse på den altoverskyggende virkelighed eller proksimale sfære for erfaring, så kan den føles lige så virkelig og kan både overtrumfe og blokere virkeligheden. Imagination kan forankres emotionelt og kropsligt og kan opleves lige så virkelig emotionelt, som det der sker i den proksimale sfære for erfaring. (Gillespie & Zittoun, 2016, s. 35).

4.2.2.3 Materialitet som trigger

I det følgende vil jeg undersøge, om mikrobølgeovnen's 'ding' kan begribes som 'trigger' til imaginationen. Ding er en lyd fra en materialitet, og derfor en del af materialiteten. Gillespie & Zittouns perspektiv fokuserer ikke i særlig høj grad på forbindelse mellem materialitet og imagination. Dog forklarer de, at materialiteter kan have betydning for imagination. Fx. forklarer de,

at “the hungry person imagines food and the fire alarm in one’s dream can be inspired by the alarm clock” (Gillespie & Zittoun, 2016, s. 9). Det er en kvalitet ved objektet. Ifølge Gillespie & Zittoun har objekter en imaginær effekt, og de skriver:

Objects can afford imagination in various ways, directing it towards the past, the future or alternative presents. Objects that have a mnemonic function typically support imagination of the past, whether it is stone brought back from holidays (Tisseron, 1999), a rock brought back from a mining accident ... or national memorials (Gillespie & Zittoun, 2016, s. 70).

Det vil sige, at objekter (materialitet) kan have en betydning for erindring. De lægger vægt på, at der kan skabes en forbindelse mellem objekter og de erindringer, som imaginationen omhandler. Objekter kan derved have betydning for erindring, da de har en forbindelse til tidligere oplevelser, hvor objekter har været en del af de oplevelser. På den måde har mikrobølgeovnen og jeg en forbindelse, hvor dens ‘ding’ trigger til en imagination, der fører mig ind i erindringer og emotioner. Mikrobølgeovnens lyd er den samme i køkkenet i København som i køkkenet i Århus. Selvom mikrobølgeovnen kan ‘trigge’ imaginationer pga. dens hukommelsesfremmende effekt, er det afgørende for imaginationer, at der er ‘plads’ til, at den proksimale og den distale sfære for erindring kan afkobles. Det kan ske ved mere passive aktiviteter (Gillespie & Zittoun, 2016, s. 42). En trigger kan ligeledes være forårsaget af enten kedsomhed eller overstimulering (Gillespie & Zittoun, 2016, s. 42). I empirien (Arvestykkerne) beskrives situationen således: “*alt imens jeg render rundt i min lejlighed og venter på mad, får et højt og tydeligt ‘ding’ fra mikrobølgeovnen står jeg i min mormors køkken i min erindring, som kalder på en masse følelser*” (Arvestykkerne). Det vil sige, at situationen ikke virker til at være særlig opmærksomhedskrævende i den proksimale sfære for erindring, og derfor er der plads til, at mikrobølgeovnens ‘ding’ skaber en afkobling mellem den proksimale og distale sfære for erfaring. Derved kan mikrobølgeovnens ‘ding’ være ‘trigger’ til imaginationerne af mormor, da den er et objekt, som pga. dets tidligere placering i mormors hus kan have en hukommelsesfremmende betydning, samtidig med at ‘dinget’ sker, i situationer, hvor der er plads til imaginationer - som derfor også bliver en ‘trigger’.

5.2.2.4 Andre arvestykker som 'triggere'

I dette afsnit vil jeg undersøge, om de andre arvestykker, som beskrives i empirien (Arvestykkerne), også er triggere til imagination: ”*Jeg lagde dem under sengen og i et hjørne med tæppe over sig ... Ved at holde tingene i kasser under sengen - gemt væk, kunne jeg gemme den 'virkelighed' væk lidt endnu*”(Arvestykkerne). Hvis denne handling er nok til at holde sorgen over min mormors død 'ude' af hverdagen, må materialiteterne være forbundet med emotioner og erindringer, der forbindes til hendes død.

I empirien bliver det ikke ekspliciteret, om de forskellige arvestykker havde en hukommelsesfremmende og imaginær betydning. Men det kan tyde på, at arvestykkerne skaber opmærksomhed og erindring om min mormor, da der i empirien forklares, at jeg reflekterer over, at det ikke længere bare er ting for mig. Det kan tyde på, at de andre arvestykker 'kalder' på andet end det, tingene funktionelt betyder; ”*Det var første gang, at jeg for alvor blev meget opmærksom på, at ting ikke bare er ting for mig, og begyndte at reflektere over det*” (Arvestykkerne). Det er tydeligt, hvordan der er en sammenhæng mellem at gemme objekterne og at glemme mormors død og hendes hjemts tilintetgørelse og derfor kan dét at gemme objekterne være det samme som at gemme emotionerne og erindringerne. I følge Gillespie & Zittouns perspektiv på imagination sker der ikke en direkte imagination i situationerne med de andre arvestykker. Men de får den samme betydning som mikrobølgeovnen, da de vækker erindringer og emotioner om mormor ved deres tilstedeværelse.

5.2.2.5 Materialiteten i imaginationen

Jeg hæfter mig ved, at imaginationen om mormor udtrykkes i billeder, hvor materialiteter overvejende er det, der fremhæves. Det, der 'viser sig' for det indre blik, er min mormors hjem, ting, stemme og sanseoplevelser. På den måde bliver imaginationen en kobling mellem både følelser, situationer, men i særdeleshed også materialitet. Ifølge Gillespie & Zittoun, kan dette forklares som, at den semiotiske kapacitet - som er det imaginationer trækker på - derved er lagret som materialiteter (2016, ss. 5, 71) Som før nævnt er subjektets bevidsthed gjort af den semiotiske kapacitet, som rummer kulturelle og personlige erfaringer, som i en sammenblanding skaber kapaciteten for imaginationer (2016, s. 5). Det er tydeligt, hvordan netop de subjektive erfaringer af mormors *hjem* gengives i imagination (Arvestykkerne).

Det vil sige, at materialiteterne skaber imaginationer og derved også erindringer om konkrete erfarede oplevelser.

5.2.3 Delkonklusion Imagination

I nærværende analyse har jeg undersøgt empirien ud fra Gillespie & Zittouns perspektiv på imagination. I analysen er det blevet undersøgt, hvordan det, der viser sig for mit indre blik, ved mikrobølgeovnens 'ding' kan analyseres som en imagination ud fra Gillespie & Zittouns perspektiv. Derudover kan mikrobølgeovnens ding være trigger for imaginationen, da den repræsenterer det, som Gillespie & Zittoun kalder et hukommelsesfremmende objekt. Situationen, hvor mikrobølgeovnen siger 'ding', har ligeledes en indflydelse på, at der sker en afkobling fra den proksimale og den distale sfære for erfaring. De andre arvestykker, som i empirien også skaber emotioner omkring mormor, kan ikke analyseres som at være 'triggere' ud fra empiriens beskrivelse af situationerne. Men der er en tydelig relation mellem dem, mig og min mormor, som gør, at jeg gemmer tingene væk. Det ses derved, at erindring og emotioner ikke er det samme som imagination.

Gillespie & Zittouns perspektiv på de subjektive sfærer for erfaring, gav mulighed for at begribe, hvordan materialitet kan være triggere for imaginative oplevelser, og hvordan intime og subjektive oplevelser kan skabe erfaringer, der gør at materialiteter kan skabe imagination på baggrund af det. Derved kan det begribes, hvordan der kan være en relation mellem materialitet og indre psykiske processer. Imagination er ikke som en reproduktiv gengivelse, da oplevelser skabes i nye sammenhænge og skaber en kropslig emotionel oplevelse her og nu. Jeg har peget på i analysen, at oplevelsen i den distale sfære har et udgangspunkt i det materielle, og at det er det, der med overvægt vises 'for det indre blik' og er baseret på subjekters erfaringer. Materialiteterne som subjekter lever og interagerer med, kan derved både være triggere til imaginationer og en del af den semiotiske kapacitet, som er det, der skaber grundlaget for imaginationer. Materialiteter som eksterne bliver en del af den interne oplevelse og kan skabe forbindelser, hvor materialitet, bevidsthed og emotioner hænger sammen. Ved Gillespie & Zittouns perspektiv kan der derved inkluderes subjektive erfaringer, som er oplevet i den sociale delte verden. Det betyder ikke, at subjektet lever i solipsisme, men erkendes som sociokulturelt subjekt.

Materialitetens betydning for erindringer og emotioner ses bl.a. ved, at jeg kan 'gemme' oplevelsen af hendes død ved at gemme hendes ting væk. Her kan imaginationen i teorien ikke begribe relationen, da der ikke sker en direkte afkobling af den proksimale og distale sfære for erfaring.

5.2.3.1 Kritiske refleksioner over teori og analyse

Overordnet set trækker Gillespie & Zittoun på forskellige teorier, der er forankret i forskellige filosofiske antagelser uden at forholde sig til integrering af dem og deres forskelle og ligheder. Teoretisk kan det virke som, at de plukker det, der kan udfolde deres grundforståelse, men at de ikke forholder sig til de teoretiske diskussioner, som de er inkluderet i. De trækker bl.a. på William James, James Peirce, Alfred Schuetz og på Lev S. Vygotsky i afgørende forståelser af deres teoriapparat.

Gillespie & Zittoun perspektiv forklarer at materialiteter har affordance og som kan blive til tegn for subjekter. Deres perspektiv kan derfor begribe store dele af empirien og fænomenet, hvor materialitet vækker erindringer og emotioner. Men jeg vil argumentere for, at deres perspektiv på imaginationer gør, at relationen mellem materialitet og erindring og emotioner ikke står tydeligt frem - heller ved analyse. Det stiller spørgsmålet: var det imaginationer som gjorde, at jeg måtte gemme de andre arvestykker? Deres perspektiv rummer mange aspekter. Det kan derfor være udfordrende at afgrænse sin undersøgelse, da både situationer, kedsomhed, overstimulering, bøger, hukommelsesfremmende materialiteter, et vækkeur og mad kan skabe imaginationer.

Derudover forholder perspektivet sig ikke til, hvordan materialiteter er defineret, eller hvordan de skal defineres yderligere. Gillespie & Zittoun forklarer ikke, hvordan de bruger affordanceteorien (selvom de anvender begrebet), og hvad det betyder for, hvordan materialiteter skal defineres. Deres teori skaber et fundament til at arbejde med en definition og erkendelse af materialiteters betydning for erindringer og emotioner.

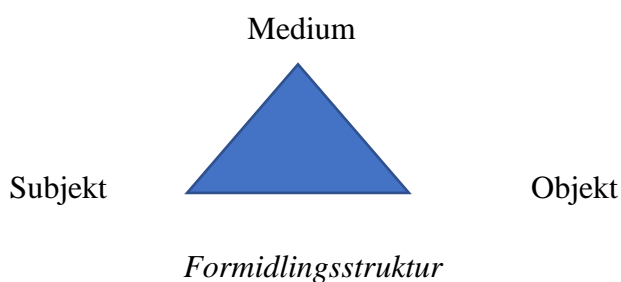
5.3 Artefaktbegreb - Michael Cole

I følgende vil Michael Coles artefaktbegreb blive præsenteret, derefter analyseres empirien med udgangspunkt i artefaktbegrebet. Jeg vil i nærværende afsnit både beskrive, analysere og diskutere. I analyserne er der lagt vægt, på hvad artefaktbegrebet kan begribe, og derfor har jeg inddraget situationer i empirien ud fra det. Derigennem diskuteres teoriens muligheder og begrænsninger som

en del af analysen. Analyseafsnittet afsluttes af en delkonklusion, der samler op på analysen, og et afsnit med kritiske refleksioner over teoriens begrænsninger.

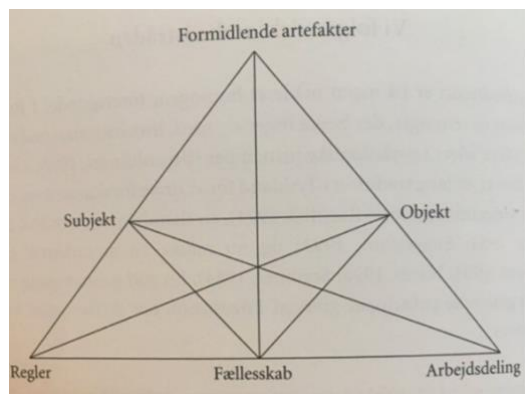
5.3.1 Artefaktbegreb

Den amerikanske antropolog Michael Cole starter sit kapitel *Kulturen sat i midten* (2003, s. 122-150) med at adressere en problematik ved den virksomhedsteoretiske metodologi og teori. Problemet er ifølge Cole, at det kulturhistoriske og virksomhedsteoretiske redskabsbegreb ikke omfavner kulturelle forskelle og derfor skaber ufuldstændige resultater i undersøgelser af menneskers intellekt i bl.a. analfabetiske samfund. Cole beskriver, at virksomhedssystemet skal ses som det forhold, som mennesket med sin aktive handling i verden indgår i og “gennem aktive bestræbelser på at tilpasse omgivelserne til deres egne mål inkorporerer ... hjælpemidler (inklusive andre mennesker, hvilket er meget vigtigt) i deres handlinger, hvorved det karakteristiske, triadiske subjekt-medium-objektrelation opstår” (2003, s. 125).

Objekter skal i formidlingsstrukturen anses for at være det, som mennesker er rettet mod (behov, formål, mål). Mediummet er det, der anvendes af et subjekt for at opnå objektet.

Cole forsøger at løse den adresserede problematik ved at videreudvikle den virksomhedsteoretiske tænkning og sætte *kulturelle redskaber* som formidlingsfaktor for menneskers handlinger frem for materielle redskaber. Det vil sige, at formidlede artefakter tager pladsen for mediet i trekantens top og derved bliver formidlingsstruktur i Coles teori subjekt-artefakt-objekt (s-a-o). Formidlingsmetaforen dækker over antagelsen om, at menneskers handling, aktivitet og tænkning er kulturformidlende handlinger i hverdagspraksisser. Cole udvider formidlingssystemet med henvisning til virksomhedsteoretikeren Yves Engeströms system (1987), der ud over subjekt-medium-objekt også inddrager regler, fællesskaber og arbejdsdeling. Derfor også som et mere komplekst system af kontekster, der både er vævet ind i hinanden, og som noget, der omgiver (i mikro og makro forståelse).

Yves Engeströms system (Cole, 2003, s. 146)

Afgørende er, at Cole anser al menneskelig virksomhed som en del af større systemer og i relation til andre virksomhedssystemer og kontekster. Mennesker er ifølge Cole aktive subjekter, som i kontekster med andre udvikles af og samtidig udvikler den sociale verden ved sin objektrettede handlen, hvor formidlende artefakter bliver grundlæggende elementer i den udvikling. Konkret kan det siges, at der peges på en dialektisk relation mellem mennesker, artefakter og den sociale og kulturelle verden, hvor de udgør hinandens udvikling.

Cole definerer artefakter som værende

et aspekt ved den materielle verden, som er blevet modificeret i løbet af dets indlemmelse i målrettet menneskelig virksomhed. Artefakter er i kraft af de forandringer, de har været udsat for gennem fremstillingen og brugen af dem, på én gang *ideelle* (konceptuelle) og *materielle* (Cole, 2003, s. 123).

Det vil sige, at ethvert artefakt indeholder både tanke og forestillinger om, hvordan det skal bruges (konceptuelle), og et materielt udtryk. I det konceptuelle findes derfor ord for det materielle. Denne sammenblanding konkretiserer Cole ved at henvise til Wartofsky, der ifølge Cole definerer artefakter som "genstandsliggørelser (objectifications) af menneskers behov og hensigter, som *allerede er* forlenet med kognitivt og affektivt indhold" (2003, s. 127). Cole henviser også til Karl Marx's argumentation om, at overskridelsen af subjekt/objekt dualismen skabes ved, at "virksomhed og praksis og materialitet/idealitet gensidigt trænger ind i hinanden", som er baseret på antagelsen om, at "genstanden eller det producerede produkt *ikke* 'kun' er noget uden for og uafhængigt af producentens natur. Den er hans virksomhed i størknet form" (2003, s. 143). Det vil sige, at

argumentationen for overskridelsen subjekt/objekt dualismen i Coles artefaktbegreb ligger i grundantagelsen om, at menneskers aktive handling i og med sine omgivelser både udvikler subjekter (de indre processer som tanker) og praksisser, artefakter og materialitet - derved er der materialitet i det *indre* og tanker i det *ydre* materielle.

Cole udvikler artefaktbegrebet yderligere ved at trække på Wartofskys hierarkiske niveaudeling af artefakter. Det første niveau betegnes som *primære artefakter*. Cole forklarer, at “primære artefakter svarer nøje til opfattelsen af artefakt som stof, der er transformeret gennem tidligere menneskelig virksomhed” (2003, s. 127). Det vil sige, at de primære artefakter indeholder materielle genstande og kulturelt producerede materialiteter og ord. På den måde sidestilles ord og fysiske materialiteter i det ideelle og materielle udtryk i det primære artefaktniveau, og der erkendes en lighed ved deres transformation gennem tidligere menneskelig virksomhed.

Det *sekundære artefakt*-niveau består af repræsentationer af de primære artefakter og af handlemåder. Det vil sige, at “sekundære artefakter spiller en central rolle for bevaring og overførelsen af handleformer og overbevisninger. De omfatter forskrifter, traditionelle opfattelser, normer, konstitutioner” (Cole, 2003, s. 127). Det sekundære niveau forholder sig til kulturelle handlemåder, hvori de primære artefakter indgår. Det vil sige den praksis og kontekst, der hører de primære artefakter til, som er skabt ud fra objektrettede handlinger.

Det sidste niveau i artefaktdelingen betegner han som *tertiære artefakter*. Det dækker over en “relativ selvstændig ’verden’” (Cole, 2003, s. 127). Det er en verden, hvor regler og konventioner ikke har en direkte praktisk anvendelse. Dette artefaktniveau er nærmere ”’fri’ lege- eller spilaktivitet” (Cole, 2003, s. 127). Med andre ord er det produkter af en reproduktion af kulturelle artefakter, som har mulighed for i menneskets tænkning og bevidsthed at forme sig på ‘nye måder’. På den måde argumenterer Cole for, at menneskers forestillingsverden ligeledes er produkter af reproduktioner af menneskelig virksomhed.

5.3.1.1 Kontekster som virksomhed og kontekstniveauer

Cole placerer materialitet i en social, kulturel og historisk kontekst, hvor den udvikles og anvendes ud fra subjektets aktive brug af den. Dette vil ifølge Cole sige, at “hverken artefakter eller handlinger eksisterer isoleret” (2003, s. 126), og derfor skal denne forbindelse mellem subjekt-artefakt-objekt

ses som “vævet ind i hinanden og de sociale verdener, som de formidler, således at de danner enorme netværk af forbindelser” (2003, s. 126), men også som kontekster, der omgiver dem. Cole argumenterer for, at kontekster er med til at skabe den kulturformidlede tænkning hos subjekter, og derfor er det afgørende at inddrage kontekster for at forstå personlig virksomhed. Konteksterne kan beskrives i kontekstniveauer, der begynder i mikrosystemer, som betegner begivenheden, og så videre ud gennem mesosystemer, ekstrosystemer og til makrosystemer. Coles kontekstforståelse vil sige, at man for at forstå en begivenhed skal inkludere flere omlæggende og indvævede kontekster, som går fra den enkelte begivenhed til bl.a. juridiske og andre sociokulturelle institutioner. Formidlingsstrukturen s-a-o udvikles i sammenspil med konteksterne, som objektet (behovet/målet) er indlejret i og udviklet af jævnfør den dialektisk forbindelse. Analyseenheden i Coles teori har med Coles egne ord “naturlige forbindelser til samfundets og institutionernes makropol og til individuelle tanker og handlingers mikroniveau” (2003, s. 148). Disse forbindelser kan ikke skilles ad. Subjekters tanker og indre processer er skabes af de socialt og kulturelt skabte artefakter og omvendt.

5.3.2 Analyse med udgangspunkt i artefaktbegrebet

I følgende analyse vil jeg anvende Coles artefaktbegreb til at undersøge, hvordan det kan begribe empirien og det undersøgte fænomen. Jeg vil inddrage situationer beskrevet i empirien, som er relevante at analysere med udgangspunkt i Coles artefaktbegreb, og derfor inddrages andre stykker af empirien end i de foregående analyser. Da artefakter kun eksisterer som formidlende artefakt i menneskers objektrettede virksomhed (s-a-o), der er indlejret i kontekstuelle sammenhænge, som er sociale, historiske og kulturelle, vil analysen fokusere på kontekstuelle forhold som situationerne beskrevet i empirien er indlejret i (Cole, 2003, s. 150). Jeg vil derfor ikke kun fokusere på de enkelte handlinger og situationer, men have et fokus på de sociale og historiske kontekster, der omgiver og er vævet ind i situationer. På den måde vil jeg undersøge, hvordan jeg med artefaktbegrebet som indlejret i menneskers virksomhed begriber fænomenet, hvor materialitet vækker erindringer og emotioner.

5.3.2.1 Mikrobølgeovnen

Jeg vil i følgende afsnit undersøge, hvordan mikrobølgeovnens tilstedeværelse skaber forandringer i min madlavningspraksis, og på den måde begribe mikrobølgeovnens betydning for min måde at ‘gøre madlavning på’. Jeg vil i dette afsnit inddrage og undersøge mikrobølgeovnen som artefakt i

formidlede handlinger. For Cole er der en uadskillelig sammenhæng mellem subjekters tænkning og handling i verden (2003, ss. 140,136).

Jeg havde længe gået og tænkt over, at jeg gerne ville have en mikrobølgeovn. ... det synes jeg, jeg havde brug for. Som travlt studerende med mange projekter i gang, kunne en frossen ret fra Netto gøre underværker. Så jeg ønskede at arve hendes mikrobølgeovn (Arvestykkerne).

I citatet forklares, hvordan jeg (subjektet) har et behov for at lave hurtigt mad (objektet), og at en mikrobølgeovn kan være formidlende artefakt til det (artefaktet). Derfor ønsker jeg mig at få mikrobølgeovnen fra min mormor. Artefaktet mikrobølgeovn får på den måde en betydning for min tænkning og behov i forhold til at lave mad, endda også før at det var muligt at arve en fra min mormor. Det vil sige, at der kan ske en generel udvikling af min madlavningspraksis ved at integrere mikrobølgeovnen i mit hverdagsliv.

Ifølge Coles teori, er et virksomhedssystem ikke kun afgrænset til den enkelte begivenhed (2003, ss. 128,50). Subjekters behov (objektet) skabes ud fra kontekster, der forankres i de fællesskaber, som subjekter er i (Cole, 2003, ss. 145-146). I denne situation kan der derfor antages at behovet for at anvende mikrobølgeovnen som formidlende artefakt til madlavning kommer fra en samfundsmæssig og historisk indlejret kontekst. Ifølge Cole er det ikke kun praksisserne, der er kulturelle og en del af artefaktet, men det er artefakter på deres primære niveau i deres ideelle/materielle form også (2003, s. 123). Mikrobølgeovnen som primært og sekundært artefakt er en del af den teknologiske udvikling i det omgivende samfund. Derfor er min tænkning og mit behov omkring at anvende dette artefakt til madlavning indlejret i min forholden sig til mit eget behov i de kulturelle og samfundsmæssige kontekster, som jeg er indlejret i og handler i. Derudover beskrives der i empirien en sammenhæng mellem min virksomhed som studerende, der gør lige netop dette artefakt anvendeligt som formidlende artefakt til at opfylde mit behov for at lave hurtig mad. Objektet i denne sammenhæng bliver derved ikke kun mad, men at lave *hurtig mad*. Det vil sige, at situationen, som ses i citatet, både indeholder mikrobølgeovnens formildende praksis, som en generelt madlavnings praksis, men også i den særlige situation, hvor min mormors mikrobølgeovn bliver et arvestykke.

Ifølge Cole har alle materielle objekter de tre artefaktniveauer forankret i sig, der gør dem uadskillelig fra praksis og fantasi, sociale sammenhænge og subjektive forhold (2003, ss. 127–128). Mikrobølgeovnen er derfor ikke bare ‘en ting’, men den indeholder sociale aspekter. Derved tilføjer Cole en dimension til materialitet, som inddrager subjektive og sociale betydninger, som er uadskillelige elementer af materialiteter.

5.3.2.2 Formidlet virksomheder – mikrobølgeovnen som artefakt.

Jeg vil herunder undersøge situationen med mikrobølgeovnens ‘ding’, der skaber en forandring i s-a-o relationen, hvor mikrobølgeovnen er formidlende artefakt i forhold til objektet ‘hurtig mad’. Som set ovenfor er mikrobølgeovnen et kulturelt artefakt, der formidler til praksissen ‘at lave hurtigt mad’ for mig. Der sker en udvikling i min tankeproces ved artefakts tilstedeværelse, som skaber en ny måde at lave mad på for mig. Jeg udvikler mit objekt igennem den kulturformidlede tænkning. Endvidere har det en forbindelse til den kontekst, jeg er i som studerende, som rummer økonomiske og sociale forhold. Men ud over at mikrobølgeovnen i mine tanker (det indre subjektive) giver mulighed for at være formidler i min objektrettede virksomhed, står det tydeligt i empirien, hvordan mikrobølgeovnens ‘ding’ også får en anden betydning for mig.

men pludselig, alt imens jeg render rundt i min lejlighed og venter på mad, får et højt og tydeligt ‘ding’ fra mikrobølgeovnen mig til at stå i min mormors køkken i min erindring, og det kalder på en masse følelser. Det sted der ikke længere findes - det er mikrobølgeovnen bl.a. et eksempel på. Jeg kommer til at tænke på hende, på hendes hjem. Jeg blev revet ud af hverdagen, København, min travlhed og alt andet og begynder at føle sorg, kærlighed og erindre gode stunder i hendes hjem (Arvestykkerne).

I citatet ses, hvordan mikrobølgeovnens ‘ding’ (artefaktet) bliver formidler til, at jeg får erindringer og emotioner, der omhandler min mormor (objektet). ‘Ding’et’ (artefaktet) skaber en tydelig oplevelse af at være et andet sted i min erindring end der, hvor jeg fysisk er. Derved kan man sige, at mikrobølgeovnens ‘ding’ forandrer praksissen ‘at lave hurtigt mad’ til, at ‘ding’et’ bliver formidlende artefakt i et andet virksomhedssystem, som er rettet mod et andet behov (objekt). Behovet/objektet for erindringer og emotioner af mormor beskrives ikke i empirien som et udtalt eller reflekteret behov. Da denne situation sker som ‘pludselig’ kan det tyde på, at jeg ikke ved, da jeg sætter mad i mikrobølgeovnen, at dens ‘ding’ kan vække erindringer og emotioner om min mormor.

På den måde bliver mikrobølgeovnen som kulturelt og socialt artefakt, der indgår i madlavningspraksis, i denne situation et artefakt i en anden virksomhed. Det kan stadig ses som formidlende i situationen, men det interessante her er at undersøge, hvad det formidler og i hvilken forbindelse, da artefaktet, på trods af at det i sit primære artefakt niveau er det samme, ikke er det samme på de to andre artefaktniveauer. Som nævnt ovenfor er det kulturelle ideelle ved mikrobølgeovnen indlejret i en teknologisk udvikling, hvor artefaktets anvendelse er det ideelle, og madlavningspraksissen kan ses som en styrket virksomhed – et objektiviseret behov for at lave hurtigt mad. Ved Coles teori er det ikke kun kontekster på et kulturelt samfundsmæssigt niveau, som har en betydning for de subjektive virksomheder, men også den dialektiske relation mellem subjekt, artefakt og objekt (behov), der sker ved subjekters aktive objektrettede handlinger i den sociale verden. Derved udvikles også artefaktets muligheder for at være formidlende (2003, ss. 142-143). Bl.a. står der i citatet, ”*Det sted der ikke længere findes - det er mikrobølgeovnen bl.a. et eksempel på*” (Arvestykkerne). Mikrobølgeovnen bliver på den måde et tegn på, at min mormors hjem ikke længere findes og derved kan ’dinget’ og mikrobølgeovnen (artefaktet) indgå i en formidlet virksomhed, hvor objektet er forståelsen af, at min mormors hjem ikke længere findes, og at det betyder at hun er død.

Som set i citatet forbindes emotioner og erindringer omhandlende min mormor og hendes hjem med mikrobølgeovnens ’ding’. På den måde bliver mikrobølgeovnens ding (artefakt) et formidlende artefakt til erindringer og emotioner om mormor (objektet) for mig (subjekt). Muligvis er netop de to virksomheder tæt forbundet – at ’dinget’ bliver formidlende artefakt til at mormors hjem ikke er mere, og derfor fremkalder erindringer og emotioner (objektet). Coles artefaktbegreb beskæftiger sig ikke direkte med emotioner og erindringer, men forholder sig mere overordnet til relationen mellem det kulturelle (artefakterne) og de indre subjektive processer, og at der er en dialektisk relation imellem (Cole, 2003, s.123).

For at følge denne tråd, vil jeg undersøge, hvordan de andre arvestykker fra min mormor også havde en emotionel betydning for mig, som gjorde at de måtte gemmes væk før en stor eksamen.

Jeg havde en vigtig eksamen i den tid og følte, at jeg blev nødt til at ’glemme’, at min mormor var død. Ved at holde tingene gemt væk i kasser under sengen kunne jeg gemme

den 'virkelighed' væk lidt endnu, følte jeg ... Jeg fik både ting, som havde følelsesmæssig betydning for mig - en konkylie, en lille vase og et gulvtæppe (Arvestykkerne).

En lille vase, et tæppe mv., som i deres materialiserede tilstedeværelse og det ideelle og sekundære artefaktniveau har kulturelle praksisser indlejret, en vase til små blomster, der i subjekt-artefaktobjektrelation kan formilde behovet 'at have blomster stående i hjemmet' og et tæppe, som kan være formidlende artefakt til objektet 'at have noget varm at gå på' i sin ideelle form. Men i empirien beskrives, hvordan de bliver formidlere til erindringer og emotioner af mormor, ligesom mikrobølgeovnens 'ding': "*Bare tanken om dem gjorde mig ked af det og utilpas. De fysiske objekter følte for mig som et tegn på hendes død, og jeg så for mig hendes hjems tilintetgørelse, som gjorde mig ked af det*" (Arvestykkerne). På den måde ses den samme forandring i subjekt-artefaktobjektrelationen, hvor artefakterne både formidler et behov i retningen af deres ideelle og kulturelle praksis fx at have blomster i sig eller et varm underlag at gå på, men også som mikrobølgeovnens 'ding' formidler tæppet og vasen erindringer og emotioner om mormor. Derved er alle arvestykkernes sekundære artefaktniveau en del af den samme praksis, som er vævet ind kontekstuelle situationer.

5.3.2.3 Arvestykker som juridisk praksis

Jeg vil i dette afsnit vende blikket mod de kulturelle praksisser og kontekster som *arvestykkerne* som artefakter er indlejret i. Det gør jeg for at undersøge den virksomhed, der har udviklet arvestykkerne (artefaktet) som formidlende til erindringer og emotioner om mormor (objektet) for mig (subjektet).

Ved institutionelle kontekster inkluderer jeg et niveau, der peger på samfundsmæssige, kulturelle og historiske praksisser. Praksisser skal forstås som reproduktive, kulturelle gøremåder og handlinger, hvor formidlede artefakter indgår, og det sekundære artefakt kan ses som "kulturel værktøjskasse" og som fælles aktiviteter og virksomheder (Cole, 2003, ss. 135-136). Det ses bl.a. i eksemplet, hvor arvestykkerne bliver delt ud mellem børn og børnebørn. Artefaktet *arvestykke* har en samfundsmæssig betydning og inkluderes i det sekundære artefakt-niveau som sociale praksisser.

Min mormors ting bliver delt ud til børn og børnebørn (Arvestykkerne). Behandlingen af en afdøds ejendom indgår i en retslig og samfundsmæssig praksis i Danmark og er tæt knyttet til den private ejendomsret. Derved indgår de materialiteter, som jeg får fra min mormor, i den retslige og kulturelle

praksis og kan derfor anses for at være et arvestykke i den kontekst. På den måde er det sekundære og begrebslige artefakt *arvestykker* både en emotionel praksis, hvor ting går i arv fra et subjekt til et andet, men også indlejret i en institutionel og retslig praksis, der konstituerer materialiteterne som det. På den måde rammesættes og væves praksissen ind i den konkrete situation. Konteksten er både vævet ind i situationen, hvor madlavningen med mikrobølgeovnen sker, hvor mikrobølgeovnen både er formidlende artefakt i virksomheden 'lave hurtig mad' og dets 'ding' som formidlende artefakt til erindringer og emotioner, der omhandler mormor. Mikrobølgeovnens 'ding' som det formidlende artefakt til erindringer og emotioner omhandlende mormor, vil jeg herunder undersøge nærmere.

5.3.2.4 Sociale fællesskaber og praksisser i miljøer

Jeg vil i det følgende undersøge, hvordan sociale fællesskaber kommer til udtryk i empirien, og hvilken betydning de har. Sociale fællesskaber er i denne sammenhæng på et andet kontekstuel niveau end de institutionelle praksisser (Cole, 2003, ss. 138, 146). Der er flere overordnede scenarier, som kan anses for at være kontekster for begivenhederne, der er beskrevet i empirien. Min mormor vælger at dø hjemme, og vi er ved hendes side. Det er en kontekst, der skaber begivenhederne i hendes hjem. I Danmark kan personer vælge at dø hjemme med plejepersonale og sygeplejersker tilknyttet. Det vil sige, at de forskellige niveauer af sociale, historiske og kulturelle kontekster har en betydning for, hvordan situationerne, som beskrives i empirien, udfolder sig (Cole, 2003, s. 142). De konkrete konteksters betydning kan have en betydning for og sammenhæng med de behov (objekter), som subjekter har (Cole, 2003, s. 141). Derved kan man sige, at hvis jeg for eksempel aldrig havde været hjemme hos min mormor, havde jeg ikke haft billeder af hendes hjem for mit indre blik. Så på den måde har den historiske virkelighed og tidligere situationer og virksomheder, som jeg har handlet i, en betydning for de beskrevne begivenheder. Ifølge Cole er det netop denne sammenhæng, man skal inddrage for at kunne forstå subjektets tanker og handlinger i begivenheder på det nære niveau (2003, s. 149).

Jeg vil inddrage situationer, som beskrives i empirien, om hvordan sociale relationer kan have betydning for mine oplevelser af min mormors hjem, der stod som det plejede, og på den måde undersøge arvestykkernes kontekst.

Huset stod mest af alt jo også som det plejede ... Huset føltes fuld af liv, som var hun stadig i live. Det havde ikke ændret sig, selvom hun lå for døden. Det var slet ikke mærkeligt at bevæge

sig rundt i huset, lave mad som vi plejede, sidde i udestuen og grine over køkkenbordet (Arvestykkerne).

I citatet ses, hvordan sociale praksisser forbinder mig, min familie og de artefakter, der er i huset, med hinanden. Det, at noget er *'som det plejede'* - at sidde sammen i udestuen eller at grine over køkkenbordet, kan peges på som udgjort af sociale fællesskaber og fælles repræsentationer, der har betydning for de fælles virksomheder, som vi har i hendes hus. At det er *'som det plejede'*, kan anses som reproduktioner af objektrettede praksisser, hvor det at sidde sammen i udestuen kan være ét blandt flere objekter, og udestuen og de materialiteter, der er der, bliver de formidlende artefakter til den fælles virksomhed. Ud fra citatet kan man derfor analysere, at de *'plejede'* fælles objekt-rettede virksomheder kan anses for stadig at være aktuelle på trods af, at min mormor lå for døden. Måske netop derfor kan der være et behov for at reproducere virksomhederne, som *'vi plejer'* i en situation, der ikke er som vi plejer (at min mormor er døende)? På den måde bliver *'det vi plejer'*, altså de reproduktive praksisser, som vi i fællesskab tager del i, objektet, og artefakterne som forbindes med de praksisser, bliver formidlende. På den måde forandres og udvikles objektet ved konteksten i virksomheden. Som Cole beskriver, bliver *"grænserne mellem 'opgaven og dens kontakt' ikke tydelige og statiske, men flertydige og dynamiske. Som hovedregel konstitueres det, der opfattes som objekt, og det, der opfattes som det-der-omgiver-objektet, gennem selve den handling, hvori de benævnes"* (Cole, 2003, s. 141). På den måde bliver arvestykkerne også sat i relation til erfaringen af, at det er hendes ting for mig, og situationen hvor jeg har været til stede i, mens hun lå for døden. Det er artefakter, som er benyttet i virksomheder med og uden hende men i hendes hjem. Men hvordan det eventuelt kan have en betydning for, at arvestykkerne bliver formidlende artefakter, der formidler emotioner og erindringer om min mormor? Det vil jeg undersøge i det kommende.

5.3.2.5 Den personlige virksomheds materialisering – Mormors ting

I det kommende vil jeg diskutere, hvordan arvestykkerne som artefakter kan have en betydning for virksomhedssystemet, hvor bl.a. mikrobølgeovnens *'ding'* formidler til emotioner og erindringer om mormor. I empirien beskrives bl.a. refleksioner over, hvordan artefakterne er *mormors*

Det var første gang, at jeg for alvor blev meget opmærksom på, at ting ikke bare er ting for mig og begyndte at reflektere over det. Der var en følelsesmæssig oplevelse af hende. Min mormors ting (Arvestykkerne).

Ved at der beskrives, at det opleves som min *mormors ting*, ligger der et socialt element. Der ligger derved en sammenhæng mellem mig og mormor i hendes ting. Hendes ting har et element af hende på baggrund af vores fælles liv sammen. Den sammenhæng kan muligvis være det, der gør mikrobølgeovnens 'ding' til formidler til emotioner og erindringer omkring mormor. Men derudover kan artefaktet arvestykker ligeledes ses som værende medskabende for den formidling. De ting, jeg får hjem fra min mormor, er ikke bare ting, som i deres kulturelle reproduktive praksis har betydning for mig, men tingene har en social betydning, som indgår i mine personlige virksomheder og sociale relationer. Det har de bl.a. som 'arvestykker', som har en social betydning og er et kulturelt sprogligt artefakt, der indeholder praksisser, kultur og historiske træk, men også ved praksisserne og fællesskaberne, der er skabt omkring tingene, kan man argumentere for. Spørgsmålet er, om det er igennem den praksis, at der skabes en emotionel og erindringsmæssig forbindelse. Selve praksissen at dele ting mellem familiemedlemmer kan muligvis derfor være medskaber af, at de konkrete artefakter formidler erindringer og emotioner omkring mormor.

Jeg vil i følgende undersøge nærmere, hvad det vil sige, at det er *mormors ting*, med udgangspunkt i artefaktbegrebet. Som beskrevet anser Cole artefakter som menneskers objektrettede virksomheder i størknet form, der henviser til, at bl.a. fysiske materialiteter indeholder subjektive handlinger i kraft af det ideelle og materielle og som objektivisering af menneskers behov og hensigter (2003, ss. 127,143). Disse antagelser åbner op for en analyse, som undersøger, hvorledes og hvordan artefakter 'indeholder' subjektive dimensioner, og at arvestykkerne kan anses for at være objektiviseringer af min mormors behov og hensigter som størknede virksomheder. Hertil kan det diskuteres, hvorvidt den emotionelle og erindringsmæssige forbindelse til både mikrobølgeovnens 'ding' og de andre arvestykker fra min mormors hjem kan være et udtryk for de personlige virksomheder, som jeg har indgået i i min mormors hjem i fællesskab med hende.

I empirien er det beskrevet, at min mormor efter sin død

alligevel [var] lyslevende i alle de ting, som vi var omgivet af - hendes ting, indretning og hjemlige stemning ... dagen efter, følte huset lige så indbydende og hyggeligt. Hendes ting var stadig hendes, og det følte som at være omgivet af det, der var tilbage af hende (Arvestykkerne).

I citatet beskrives, hvordan jeg oplever materialiteterne som en del af min mormor og som det sidste, der er tilbage af hende. Spørgsmålet er, om det er min erfaring af hjemmet som min mormors eller om det, der skinner igennem, også er min mormors eksternaliseringsproces. Hvis man kan antage, at de artefakter, som udgør min mormors hjem, er et produkt af hendes virksomheder – altså at det er objektiviseringer af hendes virksomheder. De artefakter, som hun har indrettet sit hjem med, formidler hendes forskellige behov. På den måde bliver min mormors virksomhed og tanker objektiviseret i størkede virksomheder i hendes indretning af sit hjem - og muligvis derefter subjektiveret af mig, som har et nært forhold til hende og artefakterne i hendes hjem pga. fælles virksomheder deri, og på den måde bliver artefakterne *mormors* for mig.

Som pointeret ovenfor kan man derfor argumentere for, at min mormors objektiviserede personlige virksomhed stod tilbage, da hun var død: *“Det var gennem de ting, hendes organisering af de ting i hjemmet, hendes tæpper, hyggekedle og valg af objekter, der stod tilbage som hende, hendes liv, hendes tanker og følelser og den måde hun valgte at leve på”* (Arvestykkerne). Bl.a. kan hendes hyggekedle være tegn på hendes virksomhed, der for hende er rettet mod et behov for hygge, men som set i citatet tolkes som hyggekedle for mig i situationen efter hendes død.

Så med forklaringen om den subjektive virksomhed kan det forklares, hvordan materialiteterne får en subjektiv betydning for mig, fordi jeg har et forhold til både tingene og til min mormor. Coles artefaktbegreb kan på den måde åbne op for en forståelse af artefakter som formidlere til erindringer og emotioner til personer, som kan forankres i de artefakter, som de har anvendt i deres subjektive virksomheder. Dette bliver en del af artefaktens sekundære niveau igennem aktiv handlen med artefakterne, andre subjekter (min mormor) og sociale fællesskaber og institutionelle reproduktive praksisser. De tre artefaktniveauer kan på en måde åbne op for en forståelse af materialitetens forskellige betydninger, og at det ikke bare er konkrete fysiske materialiteter men artefakter, der både indeholder kulturelle, historiske og sociale praksisser samt forhold, der går ud over den konceptuelle designede materialitet. Det er i anvendelsen af materialiteterne, at deres betydning og det subjektive og sociale forhold til dem udvikles og forankres subjektivt. Ved denne antagelse kan der forklares, hvordan artefakter fra min mormors hjem får emotionel og erindringsmæssig betydning for mig og kan indgå i virksomheder, hvor de formidler dette.

5.3.3 Delkonklusion artefaktbegreb

Jeg har i nærværende analysedel inddraget Coles artefaktbegreb, der placerer sig i en subjekt-artefakt-objektrelation, hvor det sociale, kulturelle og historiske er uadskillelige elementer i materialiteter, subjekters tænkning og den måde subjekter anvender og forholder sig til artefakter på. Artefakter er både ideelle og materielle og er forankret og udviklet i sociale, kulturelle og historiske kontekster. Jeg har konkluderet, at artefaktbegrebet kan begribe fænomenet, ved at anvende virksomhedssystemer, hvor kontekster som bodeling, min mormors død og situationer med min mormor og andre i hendes hjem går forud for begivenheden og kan forklare den relation, der er mellem mig (subjekt), mikrobølgeovnens 'ding' (det formidlende artefakt) og erindringer og emotioner om mormor (objektet). Derudover kan der konkluderes, at de andre arvestykker ligeledes kan formidle til erindringer og emotioner om mormor. Artefaktbegrebet åbner op for at inkludere sociale sammenhænge, der udvikler materialiteters betydning – altså hvad de kan formidle til af behov. At min mormors hjem stod som det plejede, kan ligeledes forklares ud fra artefaktbegrebet, hvor virksomheder og subjekters behov udvikles i sammenhæng med sociale fællesskaber og situationer.

Jeg har diskuteret, at man ud fra Coles artefaktbegreb kan anse arvestykkerne i empirien som en form for eksternaliserende artefakter, som skaber et subjektivt miljø, der kan forklare de beskrevne oplevelser af, at mormor stadig *er* i sine ting i hjemmet efter sin død. Der kan konkluderes, at materialiteter og hjem kan have en subjektiv dimension, ved at min mormors hjem er indrettet med formidlende artefakter ud fra hendes behov, og derfor er en delvis objektivisering af hendes virksomheder. Derefter subjektiveret af mig som mormors ting og hjem. Det vil sige, at det, at artefakterne bliver *mormors ting* for mig, befinder sig som en del af det sekundære artefaktniveau. Coles inkludering af indre og ydre aspekter i artefakter gør det muligt at begribe, hvordan ydre materialiteter og deres praksisser og betydninger skaber indre processer, tanker og handlinger. Derved placerer Cole sig i en grundantagelse om, at objekter og materialiteter aldrig står uden for den praktiske brug af dem eller de sociale, kulturelle og historiske kontekster og betydninger, de har.

5.3.3.1 Kritiske refleksioner over teori og analyse

Som konkluderet, kan teorien begribe dele af empirien, men bliver også et abstrakt begreb at anvende, da man skal bruge forestillingsevnen til at se de forskellige elementer, der er på spil i en analyse, hvor et artefaktbegreb anvendes. Den konkrete situation, der beskrives i formidlingssystemet (s-a-o), kan

være et godt springbræt til at undersøge fænomenet, som undersøges i specialet. Men at undersøge, hvordan erindringer og emotioner knytter sig til mikrobølgeovnens 'ding' ud fra de forskellige kontekster og situationer, der går forud, er udfordrende at gøre konkret. Coles artefaktbegreb bliver på den måde en teori, der kan skabe forklaring om mulige forbindelser og grunde til, at emotioner og erindringer er forbundet med materialitet, men ikke skabe en dybdegående forklaring herpå. Artefaktet som begreb, som inkluderer sociale og kulturelle elementer, skaber en sammenhæng mellem indre og ydre, som gør, at artefakter og subjekter er uadskillelige i deres aktive handling i verden, der skaber et interessant perspektiv på fænomenet. Men en kritik af artefaktbegrebet er, at det er et begreb, der dækker over materielle objekter, ord, praksisser, forestillinger mv – det bliver derved svært at definere disse forskelle og ligheder. Fx kan ord benyttes i flere sammenhænge og sammensætninger end det materielle artefakt. Fysiske artefakter har en anden substans. Et ord flyttes sjældent fra et hjem til et andet. Et ord tilhører alle, der kan sige det, og en mikrobølgeovn skal købes for penge, have el, og kun i praksisen med mikrobølgeovnen kan praksisen og ikke mikrobølgeovnen i sit primære niveau, internaliseres. Ordet, forklarer Cole, er den *ideelle* del af materialitet - det tænkte. Men i hans artefaktbegreb tydeliggøres ikke materialitetens betydning som *materialitet* - altså dets fysiske tilstedeværelse i verden, men kun som formidler mellem subjekt/objekt relationen.

En mangel i teorien er, at den ikke ekspliciterer, hvordan artefakter, som ikke er en del af s-a-o relationen, har betydning for subjekter. Derved kan det virke til, at subjekter på trods af teoriens inkludering af kontekster er afgrænset til konkrete virksomheders s-a-o relation, og ikke kan begribe kontekster og kompleksiteter i de givne situationer. Hvad med alle de andre artefakter, som ikke er formidlende for subjekter, men som er til stede i situationer? Hvilken betydning har de?

Teorien beskriver udvikling i proces med verden, hvor kultur, historie og det sociale har en betydning for, hvordan mennesker udvikler sig, og en forklaring på forskellige kulturelle forskelle, men ikke den personlige emotionelle forbindelse til materialiteter generelt. Artefaktteorien er på den måde udfordrende at anvende til konkrete situationer, for hvor langt skal man 'gå tilbage' for at forstå, fx hvor emotionerne og erindringerne kommer fra, eller hvilke situationer og kontekster der skaber netop det behov, eller artefaktens sekundære niveau? Og samtidig virker teorien til bedst at kunne begribe forhold, hvor der er en tydelig og afgrænset s-a-o relation. Generelt kan dette være en udfordring i den dialektiske verdensanskuelse, for hvad er analyseenheden? Hvornår starter og slutter en

begivenhed, og hvordan kan man så begribe, hvad der har betydning for hvad, og hvornår og hvordan kan man undersøge udviklingen, mens den er i gang?

Kapitel 6: Konkluderende diskussion

I analyserne har der løbende været diskuteret, hvordan teorierne kan begribe empirien, og der er efter hver analyse blevet konkluderet og gjort kritiske refleksioner over teorierne og analysen. I de tre analysedele vil jeg argumentere for, at det er blevet tydeligt, at der er et teoretisk 'hul' i forhold til at begribe materialiteten i relationen, og hvordan og hvorfor materialitet vækker erindringer og emotioner, som det ses i empirien. I den kommende diskussion vil jeg sætte fokus på at udviklingen af et nuanceret psykologisk materialitetsbegreb. Jeg vil i dette kapitel også inddrage refleksioner over fænomenet som beskrevet i empirien, og hvad den empiriske viden kan bidrage til ift. diskussionen af materialitet og subjekt i relationen, hvor materialitet vækker erindringer og emotioner for subjekter. På den måde vil diskussionen også besvare problemformuleringen, idet der konkluderes på undersøgelsens samlede empiriske og teoretiske begribelse af fænomenet.

I følgende vil jeg først reflektere over den empiriske begribelse af fænomenet. Herefter vil jeg argumentere for, hvordan de tre teoretiske perspektiver kan integreres. Denne integration vil jeg udforske og sammenholde med mine empiriske refleksioner i en diskussion, der har til formål at skabe et samlet grundlag for at begribe relationen mellem materialitet og subjekt.

6.1 En empirisk begribelse af fænomenet

Jeg vil starte med at udlede, hvad den empiriske beskrivelse af fænomenet giver af viden om relationen mellem subjekter og materialiteter. Der kan argumenteres for, at teorierne, som jeg har taget udgangspunkt i i analysen, ikke begriber hele relationen. Dette afsnit har ligeledes til formål at inddrage de refleksioner, jeg som forsker og udforskede har om empiriens begribelse. Det tydeliggør, hvordan jeg arbejder videre med diskussionen om teoriudvikling.

I empirien beskrives, hvordan mikrobølgeovnens 'ding' vækker erindringer og emotioner, der omhandler min mormor. Her forbindes mikrobølgeovnens lyd med mormor; både min sorg i forbindelse med hendes dødsfald, men også erindringer om mine oplevelser med hende. Det samme gør sig gældende i situationen, hvor jeg gemmer andre arvestykker væk. Det hjælper mig at gemme

dem væk, og det gør, at jeg kan holde mine følelser af sorg væk og koncentrere mig om min eksamen. Fælles for arvestykkerne er, at de kommer fra min mormor, og at de har været en del af hendes hjem, som jeg er kommet i gennem mange år. Det tyder på, at det er tilstedeværelsen af hendes ting, som får mig i kontakt med erindringer og emotioner, der omhandler hende, og at jeg ikke ville blive mindet om min mormor, hvis tingene ikke var tilgængelige for mig. Materialiteternes tilstedeværelse har på den måde en afgørende betydning for erindringerne og emotionerne om mormor og mit befindende i situationerne. Arvestykkerne bliver bindeled til min mormor og situationer omkring hende - både erfaringer med hende som levende, men også den nye situation, hvor hun er død. Ud fra det har psykiske processer som erindring og emotioner en sammenhæng med, hvilke omgivelser subjekter har været i før og er i her-og-nu. Det opleves yderligere som en pludselig og uventet reaktion på lyden fra mikrobølgeovnen, så det tyder på, at forbindelsen mellem materialitet og subjekter kan ske, uden at subjekter fremprovokerer det. Hvis det er tilstedeværelsen af materialiteter, der vækker erindringer og emotioner, er der en relation mellem subjekt og materialiteter, der baserer sig på subjekters erfaringer med materialiteter. Det vil sige, at materialiteter ved deres tilstedeværelse får en betydning for, hvad vi tænker og føler i vores hverdagsliv. Disse observationer leder mig videre til at reflektere over, *hvordan* og *hvorfor* det kan være tilfældet. Det kan være, fordi vi lever sammen med og aldrig er afgrænset fra materialiteter i vores hverdagsliv. Det kan beskrives således, at 'verden' er det, vi ser, dufter og mærker i vores liv, når vi er til stede i relationer, situationer, emotioner i vores eget liv. Derved kan man spørge, om det er det materielle, der bliver 'billeder' af situationer og emotioner? Ved at gense materialiteterne - eller lytte, dufte, være sammen med de materialiteter, som var til stede i situationer i livet, skaber de et 'link' til erindringer om situationer, som de (materialiteterne og subjekterne) har deltaget i tidligere. Materialiteterne skaber adgang til erindringer og emotioner, der ellers ikke er til stede i situationer her-og-nu.

Som det ses i empirien, er det ikke reproduktioner, der skabes i relationen. Der produceres nye oplevelser og erfaringer med materialiteterne i nye kontekster. Derfor er det ikke en reproduktiv proces, der udelukkende placerer os i den samme situation som tidligere, men som genkalder erindringer ud fra det sted og situationer, vi er i lige her og nu. De indre billeder af min mormor er produktioner af mit forhold til hende. Der er både sorg og glæde, komplekse situationer og billeder, der viser sig i et sammensurium. Samtidig skabes der en ny situation, hvor erindringen om hende i min lejlighed er blevet til et nyt minde.

Jeg vil ud fra empiriens beskrivelser sammenfatte det således: at materialitet pga. dets konstante tilstedeværelse i menneskers liv i alle situationer kan få direkte og indirekte betydning for subjekter, der har erfaringer med materialiteter. Det gælder både materialiteter, som bliver som en del af de rammer, vi er i (dem vi ikke bruger, men ser, hører eller mærker i situationer), som fx de arvestykker jeg gemmer væk, og ting som vi aktivt bruger. Materialitet kan derfor være med til at vække erindringer om situationer, personer og emotioner, som direkte eller indirekte kan forbindes med materialiteter (som ved udseende og lyd, duft mv.), da de også har været en del af situationer.

6.2 Integration af teori og diskusion af analyser

Samlet set vil jeg argumentere for, at mine analyser med udgangspunkt i de tre perspektiver begriber forskellige situationer i empirien, og at de derfor ikke er direkte modstridende. På den baggrund vil jeg argumentere for, at de tre perspektiver kan integreres, og vil anvende dem i diskussionen, for at danne et samlet teoretisk billede af, hvordan fænomenet kan begribes. Jeg vil argumentere for, at der både forekommer en affordancerelation, en formidlingsrelation og imaginationer, der sker på baggrund af erfaring samlet gennem subjekters kropslige tilstedeværelse i verden, som er social og kulturel. Jeg vil derfor dele min diskussion op i de tre dele: Det sociale fokus, Det subjektive fokus og Det materielle fokus.

6.2.1 Det sociale fokus

Jeg vil herunder diskutere det sociale udgangspunkt for at kunne begribe fænomenet ud fra analyser og diskussioner af Coles artefaktbegreb. Der er i analysen lagt et grundlag for at anse relationen mellem mikrobølgeovnens 'ding' og mine erindringer og emotioner ud fra sociale situationer. Jeg vil argumentere for, at ud fra mine analyser, kan et perspektiv på det sociale ikke undværes i det videre arbejde med at begribe fænomenet.

Som anvendt i analysen placerer Coles artefaktbegreb subjekter i et dialektisk forhold til artefakter. Artefaktbegrebet rummer en materialitetsforståelse, der inddrager indre og ydre kvaliteter, hvor begge dele er forankret i og udgjort af menneskers virksomhed - altså menneskers aktive formålsrettede handlinger i verden. Herunder erkendes artefakter som forankret i og skabt af kulturelle og historiske kontekster og som en del af sociale fællesskaber. Coles artefaktbegreb bidrager i analysen til at kontekstualisere situationer, der er beskrevet i empirien, og placerer materialiteten i handlinger, som er udviklende for artefaktens (materialiteter) formidling og

betydning. Derudover giver artefaktbegrebet et perspektiv på, hvordan sociale situationer skaber udgangspunkt for, at mikrobølgeovnens 'ding' kan relateres til mormor, og ligeledes hvordan fx. hendes hjem stadig føles som hendes, selv efter hendes død. Artefaktbegrebet rummer netop perspektivet på, hvordan materialitet er en del af subjektive og sociale praksisser og kan derfor forklare, at de materialiteter, som kommer fra mormor, er mormors for mig. Mikrobølgeovnens 'ding' og de andre arvestykker, bliver formildende artefakter til erindringer og emotioner af mormor. Det skaber den dialektiske kobling mellem materialiteter og subjekter, hvor situationer i forskellig kontekst niveauer og handlinger med artefakter, udvikler både subjekter og materialiteternes betydning.

Materialitet er i Coles begreb uadskilleligt fra det sociale og kan derfor anses som materialitet-med-kulturelle-handlinger. Som set i analysen skaber det en udfordring i at analysere, hvordan mikrobølgeovnen kan vække erindringer og emotioner for mig. Derimod kan teorien begribe, hvordan praksissen 'at lave mad' bliver et udgangspunkt for situationen, hvor mikrobølgeovnen siger 'ding'. Praksissen skaber aktiviteten, der forbinder materialitet og subjekt i fælles situationer, der er udgangspunkt for, at mikrobølgeovnens tilstedeværelse kan få mig til at erindre min mormor. Derfor kan man argumentere for, at subjekters handling mod mål formidlet af materialiteter, skaber grundlaget for materialitetens muligheder for at vække erindringer og emotioner. Artefaktbegrebet har derved kunne forbinde materialiteter, emotioner og erindringer ved at inddrage disse i det sekundære artefakt niveau.

Det vil sige, at artefaktbegrebet kan begribe de sociale situationer og intentionelle kontekster, der skaber muligheder for, at materialitet vækker erindring og emotioner. Det gør de ved de situationer (sammen med andre) og materialiteter, som skaber basis for erfaring og udvikling af brug og erfaringer med materialiteter. Perspektivet på materialiteter som kulturelle og sociale artefakter skaber begribelse omkring de sociale forhold, som ses i empirien, men forklarer også, at subjekter er udgjort af sin konstante aktive handlen med og i verden, med andre i sociale praksisser og fællesskaber.

6.2.2 Den subjektive fokus

Dette leder videre til en diskussion af, hvordan subjektive erfaringer har betydning for, at en materialitet kan vække minder. Jeg vil argumentere for, som set i refleksionerne over fænomenet, at

det er afgørende at kunne begribe subjektive erfaringer for at kunne begribe, hvordan mikrobølgeovnen og de andre objekter får den betydning, de gør. Gillespie & Zittouns perspektiv begriber netop, hvordan subjektive erfaringer lagres og skabes ud fra subjekters interaktion med den sociale verden, og derefter kan blive en del af en indre imagination. Deres fokus er ikke på sociale praksisser eller materialiteters forankring heri, som Coles, men på imaginationer som en subjektiv proces. Derved præsenterer Cole og Gillespie & Zittoun hver deres bidrag til, hvordan fænomenet kan begribes.

Jeg vil argumentere for, at Gillespie & Zittouns tredeling af erfaringsfærer skaber et perspektiv til at begribe, hvordan internaliseringer af subjektive erfaringer (som at mikrobølgeovnen har en sammenhæng med min mormor for mig) kan forklares. Tredelingen gør, at der kan begribes, hvordan subjekter både er en del af den altoverskyggende virkelighed og subjektivt forankret i sin kropslige tilstedeværelse i den proksimale sfære for erfaring, og bevidstheden er forankret i den distale sfære for erfaring som en dimension, der gør det muligt at begribe, hvordan mikrobølgeovnen skaber billeder 'for det indre blik'. Som det påpeges i analysen, skaber perspektivet mulighed for at begribe, hvordan jeg har samlet unik og subjektiv erfaring omkring mikrobølgeovnens 'ding' på baggrund af de subjektive erfaringer, jeg har med materialiteten i sociale sammenhænge.

I analysen ses, hvordan mikrobølgeovnen bliver en 'trigger' til imaginationer af mormor, da mikrobølgeovnen, mormor og jeg kan inkluderes i samme internaliserede erfaringer. De andre arvestykker 'trigger' ikke på samme måde imaginationer, og derfor vil jeg argumentere for, at imaginationsperspektivet ikke rummer den fulde begribelse af fænomenet.

Jeg har kritiseret Gillespie & Zittouns perspektiv for ikke at skabe en definition af materialiteter, da materialiteter i deres perspektiv bliver en del af den sociale og kulturelle omverden. Jeg betragter ikke imaginationer som værende det samme som erindringer og emotioner. Men jeg vil argumentere for, at erindringer og emotioner kan vise sig som imaginationer (afhængig af den specifikke kontekst) som vist i analysen. Jeg vil derfor arbejde videre på perspektivet om, at materialiteter kan 'trigge' til erindringer og emotioner.

Jeg vil argumentere for, at for at kunne begribe fænomenet kræver det, at subjekter også skaber andre relationer til materialiteter, end de umiddelbare praksisser, som materialiteter er inkluderet i, der kan internaliseres som erindringer. Det giver mulighed for at begribe, hvordan de situationer med

materialitet, som subjekter er i, skaber udgangspunktet for erindringer. Gillespie & Zittouns udgangspunkt i at inddrage subjektive erfaringer som grundlag for erindringer, der kan blive 'vækket' i kontekster med materialiteter, kan bidrage til en begribelse af fænomenet. Jeg vil argumentere for, at materialiteters betydning for erindringer vækkes, skal defineres yderligere. Hvis materialitet skal kunne vække erindringer, må dets tilstedeværelse og ontologi beskrives. Det udgangspunkt argumenterer også for, at materialiteter kan bidrage til andet, end det de gør gennem sociale praksisser. Jeg vil derfor argumentere for at inddrage Gibsons perceptionsteori til at skabe materialiteterne fysiske fundament for deres placering i verden.

6.2.3 Det materielle fokus

Dette leder mig videre til at diskutere, hvordan en sådan materialitetsforståelse kan defineres. Jeg vil her inddrage Gibsons affordanceteori, der erkender relationen mellem subjekter og materialiteter som udgjort af både subjektive og objektive kvaliteter. Heri er relationen unik mellem subjekt og objekt. Jeg har i analysen undersøgt, hvordan affordance har bidraget til begribelse af fænomenet. Det har været vanskeligt at afskære subjektive og sociale fænomener i analyserne, og derfor vil jeg argumentere for at kunne integrere affordanceperspektivet med perspektiver på materialiteter som sociale artefakter.

Jeg vil herunder diskutere, hvordan Gibsons relativistiske perspektiv på relationen mellem subjekter og materialitet kan bidrage til udviklingen af en materialitetsforståelse.

Gibsons perspektiv på relationen mellem subjekter og materialitet er, at miljøers eksistens ikke er afhængig af menneskelig praksis og tilstedeværelse. Perspektivet gør, at materialiteter kan defineres som værende placeret fysisk *i* verden udenom sociale praksisser. Materialitetens eksistens er derfor en anden end det sociale - den er placeret fysisk i verden, og kan perciperes. Affordanceteorien begriber, hvordan subjekter er afhængige af det fysiske miljø, som er omkring dem og har en anden substans end sociale fænomener.

Jeg vil argumentere for, at ved at placere materialitet fysisk i verden som noget, der *også* er noget for sig selv (i en affordancerelation), kan man begribe, hvordan arvestykkernes tilstedeværelse som materialitet perciperes både i mit hjem og i min mormors, og at der derfor er en sammenhæng herimellem. Det er de samme ting, der perciperes begge steder, og det er det samme 'ding'.

Affordanceteorien kan ikke forklare, at materialiteterne vækker erindringer og emotioner om min mormor. Som jeg argumenterer i analysen, harmonerer det at adskille psykiske indre processer og materialitet ikke med det fænomen, som beskrives i empirien. Men det skaber en mulighed for at definere materialiteter som havende betydning for subjekter ud fra materialiteternes fysiske kvaliteter og fysiske tilstedeværelse i verden. Det vil jeg argumentere for som nødvendigt for at kunne begribe mikrobølgeovnens 'anden betydning end som formidler'.

At inddrage Gibsons affordanceteori og materialitetsforståelse vil kræve, at man må godtage præmissen om, at subjekters relation til materialiteter har flere dimensioner end enten social og kulturel eller med udgangspunkt i affordance. Jeg vil argumentere for, at mine analyser af de tre perspektiver, der formulerer subjekt/objekt-relationen forskelligt viser, at en integration af affordance og artefakt samt imagination kan lade sig gøre. Mit argument er, at det ikke er muligt at begribe relationen, hvor materialiteter vækker erindringer og emotioner, uden at erkende subjekters relation til omverden ud fra sociale og kulturelle forhold *og* ud fra et perspektiv på materialitet, der gør materialiteter i stand til at blive perciperet og *være* i verden. Derudover at de tre perspektiver på relationen, ikke modstrider hinanden direkte, men kan integreres i en samlet forståelse af fænomenet.

At begribe materialitet ud fra affordanceteorien giver mulighed for at erkende materialitet ud fra dets kvaliteter og placere subjekter som sansende væsner, der forholder sig til deres omverden ud fra perceptive kvaliteter. Når materialitet også kan perciperes, får den en anden plads og substans i verden end de sociale og kulturelle artefakter - men ikke på en måde, hvor det sociale artefakt og den fysiske substans kan erstatte hinanden: Affordancerelationen sker som en før-tanke proces, så det sker udenom erkendelsen af, hvad materialiteterne *er* i deres sociale form.

Jeg vil på baggrund af diskussionen argumentere for, at materialiteter ikke kan erkendes som enten fysiske substanser i miljøer eller som artefakter - men som begge dele. Det ses i diskussionen, hvordan integrationen af teorierne skaber udgangspunkt for at kunne begribe sociale praksisser som udgangspunkt for erfaringer, der internaliseres til erindringer, hvor materialiteter er en del af erfaringen. Samtidig skaber perspektivet på materialitet som *også* socialt uafhængig, en måde at kunne begribe det 'link', der giver mikrobølgeovnens 'ding' og de andre arvestykkerne tilstedeværelse mulighed for at trigge erindringer - da de er perciperede substanser. Derfor vil jeg

argumentere for, at materialiteter både skal begribes som havende sociale, subjektive og perceptiv elementer, som en samlet definition. Jeg vil uddybe dette i det nedenstående.

Generelt i mine analyser, er selve situationen, hvor materialiteter er forbundet til emotioner og erindringer ikke tydeligt teoretisk forklaret. Materialiteternes betydningen i den forbundenhed, vil jeg herunder forsøge at teoretisere i et psykologisk materialitetsbegreb, der er funderet på mine analyser, min diskussion og de empiriske refleksioner. Jeg argumenterer derfor for, at materialiteter i psykologisk videnskab, skal anses som forbundet til erindringer og emotioner, og forhold ud over det aktive målrettede handlinger og den før-tanke perceptioner som Gibsons teori indbefatter. Derudover, kan der diskuteres, om materialiteter i deres indlejring i subjektive praksisser og formålsrettede handlinger, kan indlemmes som før-tænkte emotionelle artefakter, der derfor ikke udgøres af direkte målrettede handlinger, men i deres virksomheder, og derved subjektive erfaringer, som lagret i den subjektive kapacitet, kan have den betydning i forbundenheden mellem subjekter og materialiteter.

6.3 Et nuanceret psykologisk materialitetsbegreb

Jeg vil herunder definere et materialitetsbegreb ud fra den ovenstående diskussion. Der ses i diskussionen, hvordan materialitet både er inkluderet i og afgørende for sociale og subjektive praksisser, og ligeledes hvordan det kan have perceptiv værdi. Dette gør materialiteter til både sociale elementer, der indgår i praksisser, som er kulturelt og historisk forankret, og til materialiteter, der kan perciperes. Det vil jeg argumentere for er nødvendigt for at kunne begribe fænomenet. Materialiteter er substanser, der altid er til stede i subjekters omverden, også selvom de ikke indgår direkte i praksisser. Jeg vil argumentere for, at materialitetsbegrebet overordnet skal rumme tre dele; *det fysiske materielle*, *Det subjektive element* og *Det sociale element*.

Det fysiske materielle element rummer materialitetens fysiske tilstedeværelse i verden, og dets uafhængighed af subjekter og sociale praksisser. Materialiteter er substanser, der udgør og skaber de miljøer, vi færdes i, og perciperes som det. Materialiteter står ikke alene, men sammen og skaber miljøer af materialiteter. Perceptionen af materialiteterne skaber ligeledes adfærd på et niveau, der også forankres før-tanke. Derfor er det muligt at skabe erfaringer med materialitet - om det er dets lyd, duft eller andre sansninger, som internaliseres som en del af en situation, også hvor materialiteten ikke i sig selv aktivt indgår som artefakt, men er til stede som uformidlet artefakt, der alligevel

internaliseres som erfaring i situationer og personlige virksomheder. Materialitet kan derfor blive en del af subjektive erfaringer og emotioner, der 'hænger ved' materialiteter, og kan derefter vække erindringer om de internaliserede erfaringer, da materialitetens lyd fx er internaliseret som en del af situationen pga. sin tilstedeværelse. Det fysiske materielle er den omverden, vi befinder os i i situationer i vores liv, hvor ikke alle materialiteter indgår direkte i situationerne men pga. dets fysiske tilstedeværelse er til stede og derfor en del af erfaringen af situationerne. Men for at kunne inddrage dette element i materialitetsbegrebet vil jeg argumentere for, at materialiteter *også* skal kunne erkendes som forbundet i sin afgrænsning som fysisk materialitet i verden.

Det subjektive element i materialitetsbegrebet findes i, at både subjekter og materialiteter er fysisk forankret i verden. Det kræver at subjekters tilstedeværelse med materialiteter, for at materialiteterne kan internaliseres som erfaringer. Derudover er subjekter unikke i de situationer, de er i, i deres individuelle livsforløb og kropslige forankring i verden. Det betyder, at det er muligt, at subjekter har 'særlige subjektive' relationer til materialiteter, som fx. kan forklare, hvorfor Turkles barndomsbilleder bliver hendes 'clues' til at finde sin far (Turkle, 2011, s. 5). Det subjektive forhold gør ikke, at det ikke kan være delt med andre subjekter, men at materialiteter kan have en *særlig betydning* for det enkelte subjekt. Ligesom arvestykkerne, som jeg pakker væk eller mikrobølgeovnens 'ding'. Subjekter kan ved deres brug af materialiteterne udvikle og ændre dem, passe på dem, gemme dem mv og gøre dem til deres, eller subjektivisere dem som andres. Den særlige betydning rummer derved en subjektiv relation, som skal forstås ud fra de enkelte subjekters måde at være med materialiteter på, og hvordan materialiteternes får betydning i subjekters liv, både som brugsting men også som materialiteter, der er til stede i situationer, oplevelser og sociale relationer. Det er her, de internaliserede erfaringer forankres subjektivt, da det er pga. subjektets aktive relation til sin omverden og derfor de fysiske materialiteter, som er til stede og som anvendes. Situationerne opleves subjektivt, der også rummer subjekters fysiske muligheder for perception og derved relation til omgivelserne.

Det sociale element rummer praksisser og de sociale udgangspunkter, der kan være i fx. en kultur for at gøre forskellige praksisser med forskellige ting. Det kan også være i en familie, hvor forskellige materialiteter indgår i praksisser. Heri ligger der også, som Cole refererer til, objektificeringer af størknede virksomheder, og subjektive objektrettede handlinger. Heri er designede og udviklede kulturelle og historiske materialiteter, der får betydning ud fra praksisser som de socialt indgår i. Det

betyder at det sociale element, giver mulighed for at der er intersubjektive og sociale fælles betydninger af materialitet. Det sociale element rummer fx. udgangspunktet for, at der kan skabes et miljø i erindringslejlighederne, der giver fælles grundlag for erindringer for demensramte, der før har levet i lignende miljøer. Det sociale element rummer derfor perspektivet på materialiteter som størknede virksomheder, der er historisk, kulturelt og socialt udviklet i en dialektisk relation til subjekter. Derudover rummer det sociale element også, hvordan situationer, der giver erfaringer, skabes. Subjekter ikke er isolerede men interagerer socialt. Heri kan det forklares, at mikrobølgeovnen får betydning af mormor, og at hendes hus 'stod som det plejede', da det er de sociale situationer og betydninger, der skaber erfaring.

De tre materialitetsselementer er altid til stede i den samme materialitet samtidig alt efter subjekters erfaring, relation og interaktion med materialiteterne. Mikrobølgeovnen i min lejlighed er både en del af min madlavningspraksis og miljøet i mit hjem, men også har en særlig subjektiv betydning, som er knyttet til min mormor, der gør at den ved 'ding'et, vækker erindringer for mig om min mormor. Det er netop det subjektive forhold til det fysiske materielle og den sociale materialitet, der skaber udgangspunktet for, at der kan vækkes erindringer.

Derudover betyder dette også, at subjekter som aktivt handlende sociale individer, udvikler og forandrer materialiteternes tre elementer gennem deres interaktion med materialiteter og den sociale verden. Det gøres, da subjekter igennem interaktionen udvikler deres erfaringen med materialiteter, og situationer som materialiteterne befinder sig i. Som at mikrobølgeovnen var en del af min mormors hjem, og i konteksten af hendes død, og min integration af mikrobølgeovnen i mit hjem, blev en del af det en erindring af hende i min lejlighed i København - og nu er en integreret del af mit speciale. Hvem ved, om det er det jeg erindrere næste gang jeg hører dens 'ding'.

Kapitel 7: Afsluttende opsummering og refleksioner

Herunder vil jeg samle op på min undersøgelse og inkludere afsluttende refleksioner over specialets fremgangsmåde og resultater.

Specialet har taget udgangspunkt i et videnskabeligt problem med formål om at undersøge, hvordan fænomenet kan begribes empirisk og teoretisk og på baggrund af undersøgelsen udvikle et nuanceret

psykologisk materialitetsbegreb. Det videnskabelige problem har vist sig at være aktuelt ud fra de teoretiske perspektiver, jeg har anvendt i analysen.

For at besvare problemformuleringen om, hvorledes fænomenet kan begribes, har jeg både indsamlet empiri, der har til formål at beskrive, hvordan emotioner og erindringer bliver vækket af materialitets tilstedeværelse. Undersøgelsen har resulteret i, at jeg har udviklet et bud på et nuanceret psykologisk materialitetsbegreb, der indeholder tre elementer: Det fysiske materielle, Det subjektive og Det sociale. Begrebet er et udgangspunkt for videre arbejde med problemstillingen, og derfor anser jeg ikke teorien som fuldkommen, men som en begyndelse i arbejdet med at udvikle et psykologisk materialitetsbegreb, hvor subjekt og objekt er forbundet.

Da specialet har udgangspunkt i en bred problemstilling, er der en del begreber, som ikke bliver undersøgt dybdegående, og definitionen af erindring og emotioner når ikke videre end til mine arbejdsbegreber. Det kunne være oplagt at undersøge erindringer og emotioner yderligere i relationen samt at indsamle et bredere empirisk grundlag til analyse, hvor fænomenet beskrives i andre situationer.

Jeg vil argumentere for, at materialitetsbegrebet kan belyse og inkludere materialitet i psykologiske analyser, hvor der kan skabes nye perspektiver på, hvordan erindring og emotioner optræder for subjekter. Heri kan der undersøges og problematiseres flere forhold som fx materialiteters betydning i andre sammenhænge, eller hvilken betydning de materialiteter, mennesker omgiver sig med, har for tænkning og emotioner? Kan man indrette subjektive 'glade steder' og terapeutisk anvende materialiteter, steder og miljøer? Kan man undersøge, hvordan det kan have betydning for subjekters erindring, når redskaber, der bruges i hverdagslivet, digitaliseres? Jeg vil argumentere for, at dette nuancerede materialitetsbegreb kan anvendes og udvikles i flere psykologiske genstandsfelter som bl.a. læring, udvikling, arbejdsliv, emotioner, kognition og erindring.

Generelt vil jeg konkludere, at specialet har fundet resultater ud fra dets formål, men at der lægges op til yderligere undersøgelser, da dette speciale kun er et spadestik i forhold til at inkludere et nuanceret materialitetsbegreb i psykologien.

Litteraturliste:

- Anderson, L. (2006, 1. 8). Analytic Autoethnography. *Sage Publications*, 38 (4), 373-395. <https://doi.org/10.1177/0891241605280449>
- Axel, Erik (2009). What Makes us Talk about Wing Nuts?: Critical Psychology and Subjects at Work. *Theory Psychology* 2009; 19; 275-295
- Baarts, C. (2010). Autoetnografi. I: S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative Metoder: En grundbog* (s. 153-164). Hans Reitzels Forlag.
- Barad, K. (2007). *Meeting the Universe Halfway: Quantum physics and the entanglement of matter and meaning* (Bd. 1). Duke University Press.
- Bille, M., & Sørensen, T. (2012). *Materialitet : en indføring i kultur, identitet og teknologi* . Frederiksberg, [Denmark: Samfunds Litteratur. ProQuest Ebook Central, <http://ebookcentral.proquest.com/lib/kbdk/detail.action?docID=4546556>.
- Bochner, A. P. & Ellis, C. (2000). Autoethnography, Personal Narrative, Reflexivity. I: N. Denzin & Y. Lincoln (Red.), *Handbook of Qualitative Research: Second Edition* (2. udg., s. 733-768). Thousand Oaks, Calif Sage Pubs. <https://www.researchgate.net/publication/254703924>
- Brinkmann, S. (2012). *Kvalitativ udforskning af hverdagslivet*. Hans Reitzels Forlag.
- Buckley, R. (2015, 25. 2). Autoethnography helps analyse emotions. *Frontiers in Psychology*, 6, 1-3. 10.3389/fpsyg.2015.00209
- Chimirri, N. A. (2013). Expanding the conduct of everyday life concept for psychological media research with children. In A. Marvakis, J. Motzkau, D. Painter, R. Ruto-Korir, G. Sullivan, S. Triliva & M. Wieser (Eds.), *Doing psychology under new conditions* (pp. 355–364). Concord: Captus.
- Cole, M. (2003). *Kulturpsykologi* (s. 105 –155). Hans Reitzels Forlag. (Originalværk udgivet 1996)
- Dencik, L. (2010). økologisk psykologi. I: J. Bjerg (Red.), *Gads Psykologileksikon* (3. udg., Bd. 1, s. 768-769). Gads Forlag.
- Den Gamle Bys [sic] åbner ny erindringslejlighed for ældre ramt af demens (2012, Marts, 22) Lokaliseret på <https://www.dengambleby.dk/om/presse/nyheder/n/den-gamle-bys-aabner-ny-erindringslejlighed-for-aeldre-ramt-af-demens/>
- Dreier, O. (1979). Indledning. I: O. Dreier (Red.), *Den kritiske Psykologi* (s. 7-26). Bibliotek Rhodos.

- Erindring. (2018). I Den Danske Ordbog. Lokaliseret på <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=erindring>
- Gillespie, A. & Zittoun, T. (2016). *Imagination in Human and Cultural Development*. Routledge. 10.4324/9780203073360
- Heinskou, M.B. (2017). Fænomenologisk analyse - om forholdet mellem forsker og forskningsfelt. I: M. Järvinen & N. Mik-Meyer (Red.), *Kvalitativ Analyse: Syv Traditioner* (Bd. 1, s. 103-124). Hans Reitzels Forlag.
- Højgaard, L. & Søndergaard, D. M. (2010). Multimodale konstitueringsprocesser i empirisk forskning. I: S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative Metoder: En Grundbog* (s. 315-338). Hans Reitzels Forlag.
- James, W. (2014). *Menneskelig blindhed og livets betydning*. Mindspace. (Originalværk udgivet 1899)
- Jensen, H. (2019, 19. september) Om Erindringsværkstedet MemoScience Lokaliseret på: <https://psy.au.dk/forskning/forskningscentre-og-klinikker/conamore/erindringer/om-erindringsvaerkstedet-memoscience/>
- Latour, Bruno (1996). Om aktør-netværksteori: Nogle få afklaringer og mere end nogle få afviklinger, i *Philosophia*, 25, 3-4, ss. 47-64.
- Middleton, D. & Brown, S. D. (2005). *The social psychology of experience: Studies in remembering and forgetting* London: SAGE Publications Ltd doi: 10.4135/9781446221808
- Minder. (2018). I Den Danske Ordbog. Lokaliseret på: <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=minder&tab=for>
- Nielsen, M. (2010a, 5. november). Emotioner. Lokaliseret på <https://www.leksikon.org/art.php?n=5190>
- Nielsen, T. (2010b). følelser. I: J. Bjerg (Red.), *Gads Psykologileksikon* (3. udg., s. 209-210). Gads forlag. (Originalværk udgivet 2010)
- Sonne-Ragans, V. (2012). *Anvendt Videnskabsteori: Reflekteret brug i videnskabelige opgaver*. Samfundslitteratur.
- Tolman, C. W. & Robinson, N.B. (1997). Cartesianism in Psychology: Its Diagnosis and Cure. *Nordiske Udkast: Journal for Critical Social Science*, 25(1), 5-24.
- Turkle, S. (2011). *Evocative Objects: Things We Think With* (2. udg.). The MIT Press. (Originalværk udgivet 2007)

Turkle, S. (2005). *The second self: computers and the human spirit* (20th anniversary ed., 1st MIT Press ed.). Cambridge, Mass: MIT Press.

Pedersen K. (2019, 19. september) Grundlæggende mekanismer og kendetegn ved ufrivillige (i modsætning til frivillige) selvbiografiske erindringer. Lokaliseret på: <https://psy.au.dk/forskning/forskningscentre-og-klinikker/conamore/vores-forskning/grundlaeggende-mekanismer-og-kendetegn-ved-ufrivillige-i-modsætning-til-frivillige-selvbiografiske-erindringer/>

Pedersen, S., Bang, J. (2016) Youth Development as Subjectified Subjectivity – a Dialectical-Ecological Model of Analysis. *Integr. psych. behav.* 50, 470–491 <https://doi-org.ep.fjernadgang.kb.dk/10.1007/s12124-015-9337-z>

Rognes, W. (2/10 2005) Følelser. Lokaliseret på <https://www.leksikon.org/art.php?n=949>

Yardley. L. (2008): Demonstrating validity in qualitative psychology in Jonathan A. Smith (eds): *Qualitative Psychology. A practical Guide to Research Methods*. London: Sage, 235-251.